

Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Bağlamında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma: Kavramsal Bir Billurlaştırma?

Özgenur Aktan, Galatasaray Üniversitesi & Milli Savunma Üniversitesi

ORCID: 0000-0003-1026-2445

E-Posta: aktanozgenur@gmail.com

Öz

Birleşmiş Milletler barışı koruma, çatışma çözümü ve çatışma yönetimi bağlamında kavramsallaştırılırken nelere dikkat edilmelidir? Bu soru yanıtlanırken (i) Johan Galtung'un negatif ve pozitif barış modelinden ve (ii) John Burton'ın çatışma çözümü ve çatışma yönetimi ayırımından yararlanılacaktır. Barışı korumanın, negatif ve pozitif barış düzeylerinde analiz edilmesiyle çatışma çözümü ve çatışma yönetimi bağlamında karşılaşılan anlam ikililiklerinin önüne geçilebileceğini açıklamak, bu çalışmanın öncelikli hedefidir. Barışı korumanın kavramsallaştırılmasında ve sürdürülebilir bir barışın inşasındaki etkinliğinin değerlendirilmesinde, ilgili boyut ve ayrımların dikkate alınması önem arz etmektedir. Buna göre ilgili çalışmada Birleşmiş Milletler barışı korumanın tarihi gelişimi, temel ilkeleri ve Soğuk Savaş sonrasındaki dönüşümü ele alınacaktır. Nitekim Soğuk Savaş sonrasında gündeme gelen kimlik temelli çatışmalara bağlı olarak barışı korumanın sınır ve açmazlarını tahlil etmek önem arz etmektedir. Diğer taraftan barışı koruma üzerine eleştiriler Soğuk Savaş öncesine uzansa da barışı korumanın, bilhassa Soğuk Savaş sonrasında koruma sorumluluğunun gelişimiyle birlikte önemli dönüşümler geçirdiğini vurgulamak gerekmektedir. Barışı korumanın temel ilkelerinin Soğuk Savaş sonrasında daha da güçlü aşınması ve insanlığa karşı suçların önlenememesi, barışı korumanın dayanakları ve muhteviyatının derinleşmesinde rol oynamıştır. Bu çerçevede bu çalışma, birden çok safahatı barındıran Birleşmiş Milletler barışı korumanın gelişimi ve dönüşümüyle paralel olarak barışı korumaya dönük kavramsal mülahazalar ve arabuluculuk, barışa zorlama, barış inşası, barış yapma ve önleyici diplomasi şeklindeki tamamlayıcı yaklaşımları kısaca ele alacaktır. İlgili yaklaşımlarla etkileşimi göz önüne alındığında, barışı koruma safahatına hem daha bütüncül hem de daha nüanslı yaklaşılması gerektiği aşikârdır. Bununla birlikte bir çatışma yönetimi mekanizması olarak gelişen barışı korumanın, bahsedilen tamamlayıcı yaklaşımlar kapsamında çatışma çözümü ve pozitif barış süreçlerinin bir parçası olsa da negatif barışla bağlantısının koparılamayacağı belirtilebilir. Bu yüzdendir ki barışı koruma kavramsallaştırılırken çatışma çözümü ya da çatışma yönetimi perspektiflerinden herhangi birine, diğeri göz ardı edilerek körü körüne bağlı kalınmamalıdır. Ancak bu esnek bakış açısının kavramsal olarak yol açabileceği karışıklığa karşı, ayrıştırıcı yaklaşım-barışı koruma-çatışma yönetimi-negatif barış ve barış inşası-birlikel

yaklaşım-çatışma çözümü-pozitif barış kavramlarının birbirleriyle ilişkilendirilmesi işlevsel bir rol oynayabilir.

Anahtar Kelimeler: Barışı Koruma, Birleşmiş Milletler, Çatışma, Güvenlik, Soğuk Savaş.

United Nations Peacekeeping in the Context of Conflict Resolution and Conflict Management: A Conceptual Crystallization?

Abstract

What should be taken into consideration in conceptualizing United Nations peacekeeping in the context of conflict resolution and conflict management? In response to this question, (i) Johan Galtung's negative and positive peace model, and (ii) John Burton's distinction between conflict resolution and conflict management will be utilized. The primary purpose of this study is to explain that semantic ambiguities that have been encountered in the context of conflict resolution and conflict management can be prevented through the analysis of peacekeeping at negative and positive peace levels. It is important to take these related dimensions and distinctions into consideration in conceptualizing peacekeeping and assessing its effectiveness for the creation of a sustainable peace. Accordingly, the historical development, fundamental principles and transformation of United Nations peacekeeping after the Cold War will be addressed in this study. Indeed, it is important to analyze the restrictions and dilemmas of peacekeeping due to identity-based conflicts that have come to the forefront after the Cold War. With that being said, it is necessary to stress that criticisms for peacekeeping date back to before the Cold War. However, especially after the Cold War, peacekeeping has experienced significant transformations, along with the development of responsibility to protect. The further erosion of the fundamental principles of peacekeeping after the Cold War, and failure to prevent crimes against humanity have played a role in deepening the foundations and substance of peacekeeping. Within this framework, this study will briefly address conceptual considerations intended for peacekeeping, and complementary approaches as mediation, peace enforcement, peacebuilding, peacemaking, and preventive diplomacy in parallel to the development and transformation of United Nations peacekeeping, which entails multiple phases. Taking its interaction with such approaches into consideration, it is evident that peacekeeping phases should be approached both more holistically and nuanced. However, it can be denoted that peacekeeping, developed as a conflict management mechanism, can be part of conflict resolution and positive peace processes within the scope of the relevant aforesaid approaches, but its connection to negative peace cannot be undermined. Therefore, one should not

be blindfoldedly adhered to either conflict resolution or conflict management perspectives by disregarding one over the other. In response to the conceptual confusion resulting from such flexible standpoint, linking dissociative approach-peacekeeping-conflict management-negative peace, and peacebuilding-associative approach-conflict resolution-positive peace can play a functional role.

Keywords: Peacekeeping, United Nations, Conflict, Security, Cold War.

Giriş

Birleşmiş Milletler (BM) barışı koruma harekâtı uygulamaları, üçüncü taraf müdahaleleri bağlamında tartışmalı bir konuma sahiptir. Soğuk Savaş koşullarında çatışan taraflar arasında ateşkesin uygulanması, denetlenmesi ve silahlı çatışma durumuna geçişin önlenmesi gibi amaçlar doğrultusunda geliştirilen BM barışı koruma, çeşitli tamamlayıcı araç ve fonksiyonları içerecek şekilde dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm sürecinde sınıriçi ve etnik gruplar arasındaki çatışmalar ve koruma sorumluluğu önemli kırılmalar yaratmıştır.

BM barışı korumayla ilgili harekât sahaları ve kavramsal bakımdan değişen ve değişmekte olan yönlerin tespit edilmesi, sürdürülebilir bir barışın inşasında barışı korumanın nasıl bir rol oynayabileceğini irdelemek bakımından önemlidir. Buradan hareketle ilgili çalışma üç ana bölüme ayrılmıştır: Giriş bölümünü takip eden ilk bölümde BM barışı korumanın gelişimi analiz edilecektir. Soğuk Savaş'ta BM'nin uluslararası barış ve güvenlik rolünün sınırları üzerinde durulacağı gibi BM barışı korumanın temel ilkeleri açıklanacaktır. Bu süreçte Nordik ülkelerinin barışı koruma çerçevesindeki öneminden genel olarak bahsedilip BM ile farklılaşan ve yakınsayan motivasyonlarına da değinilecektir.

İkinci bölümde, Soğuk Savaş sonrasında BM barışı korumanın yetersizlikleri ele alınacaktır. BM barışı korumaya yöneltilen eleştirilere karşılık, koruma sorumluluğundan hareket edilerek barışı korumanın geçirdiği dönüşümler değerlendirilecektir. Bununla birlikte John Burton'ın çatışma çözümü ve çatışma yönetimi ayırımına yer verilip ilgili ayırımın barışı koruma çerçevesinde neden gözetilmesi gerektiği açıklanacaktır. Üçüncü bölümde ise BM barışı koruma için arabuluculuk, barışa zorlama, barış inşası, barış yapma ve önleyici diplomasi şeklindeki tamamlayıcı yaklaşımlara değinilecektir. Bu süreçte Johan Galtung'un negatif ve pozitif barış modelinin işlevselliği vurgulanacaktır.

Üçüncü taraf müdahaleleri bağlamında barışı korumanın izole bir çerçevede ele alınması problemlere yol açabilir. Gerçekten de ilgili yaklaşımlar arasındaki sınırların giderek belirsizleştiği, barışı korumanın nadiren tek bir faaliyetle sınırlı olduğu ve bir barış antlaşmasının uygulanmasını desteklemek amacıyla konuşlandırılan barışı koruma güçlerinin, barış yapma ve barış inşası gibi süreçlerde de rol almalarının gerekliliği göz önüne alındığında, barışı korumanın bahsi geçen yaklaşımlarla etkileşimi önem kazanmaktadır (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, 2008: 18-19).

Çatışma çözümü ve pozitif barış süreçleriyle ilintili olmasına rağmen esasında bir çatışma yönetimi mekanizması olarak gelişen BM barışı koruma için tamamlayıcı yaklaşımlardan yararlanmak kaçınılmazdır. Bu bağlamda barışı korumanın çatışma çözümü ve çatışma yönetimi bakımından esnek bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir. Ancak bu esneklik, barışı korumanın nasıl kavramsallaştırılacağına ilişkin yeni ikilemlere de yol açabilir. Nitekim barışı korumanın çatışma çözümüyle bağlantılı olarak geçirdiği dönüşüm ve bahse konu bütüncü yaklaşımlarla farklılaşan ve yakınsayan yönlerini tahlil etme ihtiyacı dikkate alındığında, kavramsal bir billurlaştırmaya ihtiyaç olduğu belirtilebilir. Bu nedenle barışı korumanın nasıl kavramsallaştırılabileceğine ilişkin ihmellere, esnek, farklı ve çelişkili fikirlere yönelik daha nüanslı bir yaklaşım benimsenmesi önem arz etmektedir.

İlgili tamamlayıcı yaklaşımlar (arabuluculuk, barışa zorlama, barış inşası, barış yapma ve önleyici diplomasi) ışığında, barışı korumaya kavramsal bir hassasiyetle yaklaşılmalıdır. Bu hassasiyet, barışı korumaya yönelik esnek bakış açılarını dışlamak ya da reddetmek gibi bir amaç gütmemektedir. Aksine belirli boyut ve ayrımların gözetilmesi/teyit edilmesiyle ve birbirleriyle ilişkilendirilmeleriyle literatürdeki geçirgen bakış açısının da daha anlaşılabilir kılınacağı savunulmaktadır.

Buna göre bu çalışmada barışı koruma mekanizmasıyla sınırlı olmak üzere Burton'ın çatışma çözümü ve çatışma yönetimi ayrımından yararlanılacaktır. Barışı korumanın Galtung'un negatif ve pozitif barış ayrımı düzeyinde analiz edilmesiyle ise çatışma çözümü ve çatışma yönetimi bakımından karşılaşılan kavramsal müphemlerin önüne geçilebileceğine dikkat çekilecektir. İlgili çalışmanın bütününde kavramsal bir incelemeye yer verilecektir. Bununla birlikte çatışma çözümü perspektifiyle yaklaşılmasına rağmen barışı korumanın negatif barışla bağlantısının neden koparılamayacağı izah edilecektir.

Birleşmiş Milletler Barışı Korumanın Gelişimi ve Temel İlkeleri

Soğuk Savaş'ta BM ortak güvenlik sisteminde meydana gelen değişimler, BM barışı koruma harekâtı uygulamalarının ortaya çıkışında etkili olmuştur. BM Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin etkin bir rol oynayamamasına yol açabilecek nükleer ve ideolojik çekişmelerle BM Antlaşması'nın etkinliğini yitirmesi ve ABD'nin çevreleme stratejisinde BM ile ABD arasındaki kısa süreli iş birliği, ancak sonrasında BM üyelerinin genişlemesiyle yeni üyelerin çoğunun bu konuda isteksiz davranması, BM ortak güvenlik sisteminde bazı değişiklikler yapılmasını zaruri kılmıştır. Böylece barışı koruma faaliyetlerini ihtiva etmek üzere BM'nin barışı koruma rolü üzerine öncelikler yeniden düzenlenmiştir (Fabian, 1971: 1-3).

Barışı koruma, bir dizi soruna karşı planlanmamış bir BM müdahalesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu süreçte yerel çatışmaları sınırlamak ya da süper güçler arası çatışmalara sürüklenişi önlemek gözetilmiştir (Ryan, 2000: 27). BMGK'nin BM Antlaşması'nda öngörülen planın dışında hareket ettiği bir faaliyet alanı olarak Soğuk Savaş'ta uygulanan BM barışı koruma, Soğuk Savaş sonrasında da devam etmiştir. BMGK, BM Antlaşması'nda yer almayan, fakat BM'nin başlıca eylem biçimlerinden biri haline gelen barışı koruma harekâtı uygulamalarının oluşturulması ve yönetilmesi süreçlerine dahil olmuştur (Lowe vd., 2008: 19-20).

Barışı koruma, bir ateşkes ya da barış antlaşmasının uygulanmasını gözlemlenmek ve kolaylaştırmak amacıyla tarafların rızası alınarak konuşlandırılan BM komutası ve kontrolü altındaki güçlerden oluşmaktadır. Birkaç istisna dışında neredeyse tüm BM barışı koruma harekâtı uygulamaları, BMGK tarafından yönetilmiştir (Lowe vd., 2008: 22). Barışa yönelik tehdit, ihlal ya da saldırı eylemlerine karşı daimî üyelerden birinin olumsuz oyu nedeniyle BMGK'nin harekete geçemediği durumlar için Kasım 1950 tarihli *"Barış için Birleşme"* kararı uyarınca Genel Kurul harekete geçebilmektedir. Nitekim sadece bir defalığına 1956 yılında uygulanan bu kararla Orta Doğu'da Birinci BM Acil Durum Gücü (UNEF I) oluşturulmuştur (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, t.y.-a).¹

Oran R. Young'a göre, BM barışı koruma, uluslararası krizlerdeki üçüncü taraf rolleri bakımından üç açıklayıcı model üzerinde durularak ele alınabilir. İlk modelde, 1945 yılında hâkim olan ve büyük ölçüde BM Antlaşması hükümlerine dahil edilen barışı koruma sistemi öne çıkmaktadır. *"Barış için Birleşme"* dönemi olarak adlandırılabilir ikinci model ise 1940'lı yılların sonları ile 1950'li yılların başlarındaki değişen bakış açısını yansıtmaktadır.

Diğer taraftan üçüncü modelde, BM ikinci genel sekreteri Dag Hammarskjöld yönetiminde ayrıntıları belirlenen ve halefi U Thant tarafından korunan ilkelerden hareketle barışı korumaya yönelik daha tutarlı bir çerçeve geliştirildiği görülmektedir (Young, 1967: 115).²

BM Antlaşması, barışı koruma üzerine açık bir tanım sunmamaktadır. Kapsamı itibarıyla barışı koruma faaliyetleri, BM Antlaşması VI. Bölüm ile VII. Bölüm arasında konumlandırılmaktadır (Curran, 2017: 6). Buna göre barışı koruma, BM Antlaşması'ndaki "Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi" başlıklı VI. Bölüm ile "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler" başlıklı VII. Bölüm arasında belirsiz bir konumdadır. Bu yüzden ki barışı koruma faaliyetleri, çoğunlukla "Bölüm Altı Buçuk" şeklinde anılmıştır (Roberts, 1994: 93-94).³ BM Antlaşması yönüyle değerlendirildiğinde, BM barışı korumanın dayanaklarının geçirgen olduğu görülmektedir.

1987 yılının sonuna dek gerçekleştirilen on üç BM barışı koruma harekâtının biri hariç hepsinde dekolonizasyon sürecini takip eden çatışmaların öne çıktığı görülmektedir (Roberts, 1994: 94). Dolayısıyla uluslararası politikadaki dekolonizasyon süreci, barışı korumanın gelişiminde öne çıkan harekât sahalarında etkilidir. Söz konusu on üç harekâtın askerî olmaktan ziyade diplomatik olduğunu belirten Peter V. Jakobsen, çatışmaların diplomatik çözümlüne katkıda bulunmayı amaçladıklarını belirtmektedir (Jakobsen, 2006a: 11).⁴

BM Antlaşması'nın bazı bölümlerinin artık sürdürülemez hale gelmesinde, Soğuk Savaş'ın başlangıcı, İkinci Dünya Savaşı'ndaki ittifakların sona ermesi, dekolonizasyon süreci ve milliyetçilik etkili olmuştur (Fetherston, 1994a: 11). Diğer taraftan Batı Bloku'nun komünizmle mücadelede, BM'yi araçsallaştırma çabalarının da bir pay sahibi olduğu öne sürülmüştür. Nitekim Young'a göre, komünizme karşı mücadelede BM'yi kullanabilmenin önündeki bazı engelleri aşmak için uluslararası barışı korumanın "*Barış için Birleşme*" teorisi, Batı Bloku çıkarları doğrultusunda geliştirilmiştir (Young, 1967: 126-127).

Oliver P. Richmond'a göre devlet-içi ve devletler-arası çatışmaları yatıştırmak ya da önlemek amacıyla geliştirilen BM barışı korumayla öncelikli olarak küçük çatışmaların süper güç çatışmasına yol açmasını önlemek gözetilmiştir (Richmond, 2023: 86). Bu bağlamda BM barışı koruma, uluslararası sistemde istikrarın gözetildiği ve nükleer silahların gölgesinde süper güç

çatışmasının önlenmeye çalışıldığı bir faaliyet alanı olarak gelişmiştir. Bu süreçte çatışmaların diplomatik çözümüne katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bununla birlikte çatışma yönetimi mekanizması olarak da değerlendirilen BM barışı koruma; gözlem, bilgi toplama, ateşkes izleme ve barış güçlerini aracı ya da müdahaleci bir güç olarak konuşlandırma, tampon bölgeleri koruma, düzeni yeniden sağlama ve güvenliği destekleme gibi birçok işlevi yerine getirmektedir (Butler, 2009: 70).

Barışı korumanın çatışmaları yatıştırmak ya da önlemek işlevinin bir yansıması olarak örnekleri Süveyş ve Gazze, Lübnan ve Ürdün, Laos ve Kongo'da görülen çatışma önleyici faaliyetlerle BM, yeni ortaya çıkan çatışmaları blok farklılıklarının dışında tutmayı amaçlamıştır. Hammarskjöld'e göre, bloklar arası çatışmalara engel olmak bakımından çatışma önleyici diplomasi, BM'nin güç blokları üzerinde dolaylı da olsa kritik bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Birleşmiş Milletler Dijital Kütüphane, 1960: 4-5). Bu yüzdendir ki BM barışı koruma güçleri çatışma önleme, sınırlama ve yatıştırma, çatışmaların ve uyuşmazlıkların diplomatik çözümüne katkıda bulunmak gibi amaçlarla konuşlandırılmaktadır. Dolayısıyla BM barışı koruma mekanizmasının hem dayanakları hem de safahatı itibarıyla çok boyutlu ve geçirgen olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

BM'deki resmi görüşe göre BM Ateşkes Denetleme Teşkilatı (UNTSO), ilk barışı koruma harekâtı olarak görülmektedir. İsveçli diplomat Kont Bernadotte arabuluculuğunda, Arap-İsrail uyuşmazlığına yönelik ateşkesi denetlemek amacıyla 1948 yılında silahlı askerî gözlemciler Filistin'e gönderilmiştir. Benzer bir grup birkaç ay sonra Keşmir'de de görevlendirilmiştir. İlk silahlı BM gücü olarak ise UNEF I, 1956 yılında İngiltere, Fransa ve İsrail tarafından Mısır'a gerçekleştirilen saldırı sonrasında Mısır'da konuşlandırılmıştır (Goulding, 1993: 452).⁵

UNEF I açık olarak barışı koruma şeklinde tanımlanan ilk misyon olup diğer BM barışı koruma misyonları için de emsal teşkil etmiştir. UNEF I'in görevleri arasında taraflar arasında ateşkes gözlemek ve İngiliz, Fransız ve İsrail kuvvetlerinin Mısır'dan çekilmesini sağlamak yer almaktadır (Hansen vd., 2004: 297). Kasım 1956-Haziran 1967 arasında görevlendirilen UNEF I'e Brezilya, Kanada, Kolombiya, Danimarka, Finlandiya, Hindistan, Endonezya, Norveç, İsveç ve Yugoslavya askerî personeli katkıda bulunmuştur (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, t.y.-b).

BM'nin ilk barışı koruma misyonu, silahlı ve tarafsız güçlerin çatışmayı engellemek bakımından sınırdışı bir vaka olmuştur. Başarılı olan misyon,

gelecekteki misyonlar için de rehberlik edecek bir dizi ilkenin belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu ilkeler arasında misyonun kurulması için çatışan tarafların rızasını alma, meşru müdafaa dışında güç kullanmama, barış gücüne katılımda küçük ve tarafsız devletlerden birliklerin gönüllü katkıları, tarafsızlık ve barışı koruma harekâtının Genel Sekreter tarafından kontrolü yer almaktadır (Hansen vd., 2004: 297). Bu süreçte BM'nin hedef ve değerleriyle büyük ölçekte örtüşen ulusal çıkarlara ve değerlere sahip Nordik ülkeleri, barışı koruma faaliyetlerine dönük katkılarıyla öne çıkmıştır (Jakobsen, 2006b: 382).

Barışı koruma faaliyetleriyle BM uluslararası sistemdeki dengeleri gözeterek çatışma ve uyumsuzlukları yönetmeye ve süper güçler arasındaki gerilimlerin tırmanışını engellemeye çalışırken Nordik ülkeleri de büyük güçler arasındaki çatışmalara sürüklenmekten kaçınmayı amaçlamaktadır. Genellikle büyük güçlerin onay verdiği ve büyük güçlerden personelin katılımının mümkün olmadığı barışı koruma harekâtı uygulamalarıyla Nordik ülkeleri, bloklar arası mücadeleden bağımsız olduklarını ortaya koymaya çalışmıştır (Jakobsen, 2006b: 384). Bu bağlamda barışı koruma faaliyetleriyle BM, çatışan taraflar arasındaki üçüncü taraf rolünü korumak/güçlendirmek ve büyük güçler arasındaki çatışmaları önlemek amaçındadır. Bloklar arası gerilime temkinli yaklaşan ve bloklardan bağımsız bir siyasa ortaya koymaya çalışan Nordik ülkeleri, barışı korumayı elverişli bir mekanizma olarak değerlendirmektedir.

Bununla birlikte Nordik ülkeleri Soğuk Savaş koşullarında Avrupa güvenliğine ve İskandinav topraklarına, hava sahasına ve denizlerine yönelik tehditleri ortadan kaldırmak amacıyla çatışmadan kaçınma ve çatışma önleme gibi çeşitli önlem ve stratejiler uygulanmıştır (Ingebritsen, 2002: 16). Bu bağlamda Nordik ülkelerinin bölgesel ve uluslararası seviyelerde çatışmadan kaçınma ve çatışma önleme motivasyonlarıyla hareket ettiği belirtilebilir. Çatışmadan kaçınma ve çatışma önleme üzerine hedefler, BM barışı korumanın muhteviyatında da öne çıkmaktadır.

Diğer taraftan Nordik ülkelerin geleneksel barışı koruma eğitiminde de yönlendirici aktörler olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Bo Huld't'a göre, geleneksel barışı korumada "*çekirdek bir grup*" olarak değerlendirilebilecek Nordik ülkeleri, ortak iş birliği, eğitim ve iş bölümü konularında diğer ülkelerle karşılaştırıldığında çok daha fazla ilerleme kaydetmiştir (Huld, 1995: 112).⁶ BM harekâtı ya da diğer çok uluslu harekât uygulamalarındaki eğitim yaklaşımlarıyla öne çıkan Nordik ülkeleri, en resmi ve uzun süredir devam eden eğitim faaliyetlerini yürüterek eğitim ve kurs süreçlerinde ortak standartların etkin olmasına katkı sunmuştur (Harrell ve Howe, 1995: 193-194).⁷

1107 Aktan Ö (2024). Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Bağlamında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma: Kavramsal Bir Billurlaştırma?. *Mülkiye Dergisi*, 48(4), 1100-1133.

Başlangıçta çekinceleri olsa da Nordik ülkeleri uluslararası statü ve prestijlerini de olumlu yönde etkileyen barışı koruma faaliyetlerine katılarak uluslararası hukuk, çatışmaların barışçıl çözümü, büyük güçlerin suistimalinin olmadığı bir uluslararası sistem idealiyle güvenlik kaygıları ve ulusal çıkarlarını da gözeterek barışı koruma modeli ortaya koymayı başarmıştır. Danimarka'nın ve Norveç'in Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO) üyeliğine ve İsveç'in tarafsızlık politikasına yönelik eleştirileri bastırma, güç bloklarına karşı bağımsızlık isteğini dışa vurma, Finlandiya'nın tarafsızlığını koruma ve diplomatik manevralarını genişletme, uluslararası dayanışma, uluslararası itibar ve gurur gibi amaçlarla birlikte bu süreçteki askerî ve ekonomik zorlukların sınırlı ve yönetilebilir olması da Nordik barışı koruma modeli için belirleyici olmuştur (Jakobsen, 2006b: 384-386). Bu bağlamda Nordik ülkelerinin uluslararası sisteme dönük normatif yaklaşımları ve uluslararası dayanışma amaçlarının da BM ile örtüştüğü belirtilebilir.

Belirtildiği üzere BM barışı koruma, tarafların rızası, tarafsızlık ve meşru müdafaa ile BM yetkisi altındaki misyonun savunulması dışında güç kullanmama ilkelerine dayanmaktadır (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, t.y.-c). Bu bağlamda Danimarka'nın ve Norveç'in NATO üyeliği ile güç bloklarından bağımsızlık isteği arasında BM barışı koruma faaliyetleriyle denge kurma çabası, diğer taraftan İsveç'in ve Finlandiya'nın tarafsızlık politikası, BM barışı korumanın çatışan taraflar arasındaki dengeleyici rolü, çatışmaların tırmanmasını önleme, üçüncü taraf müdahaleleri ve tarafsızlık gibi işleyiş ve temel ilkesiyle bağlantılı değerlendirilebilir.

Tarafların rızasına örnek teşkil etmesi bakımından, 1967 yılında Birleşik Arap Cumhuriyeti Hükümeti⁸, misyonun sonlandırılması için gerekli adımların atılmasını talep etmiştir. Hükümetin artık rıza göstermediğini bildirmesi üzerine, misyonun geri çekilme süreci başlamıştır. 17 Haziran 1967 tarihi itibarıyla ise geri çekilme süreci tamamlanmıştır (Birleşmiş Milletler, 1967). Dolayısıyla BM barışı koruma, devlet egemenliği ve tarafların rızası aşınmayacak şekilde formüle edilmiştir.

UNEF I deneyimi, ateşkesi sağlamak ve yabancı güçlerin Mısır'dan çekilmesini kolaylaştırmak bakımından başarılı olmuştur. A. B. Fetherston (1994a: 13), bu deneyimle barışı korumaya yönelik iyimser bir bakış açısının öne çıktığını belirtmektedir. Nitekim ilk barışı koruma hârekatının başlatılmasına katkıda bulunan Pearson ve ölümünü takiben Hammarskjold, sırasıyla 1957 ve 1961 yıllarında Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür (Ramsbotham ve Woodhouse, 2000: 1).

Bu doğrultuda Pearson, barışı korumak için uluslararası bir polis gücünden yararlanmanın mümkün görünmemesine rağmen Süveyş krizinde uluslararası bir karar alınarak bu yönde adım atıldığını belirtmiştir. Pearson'a göre, bu süreçteki düzenlemeler oldukça temel seviyededir. Dahası Norveç başta olmak üzere bu süreçteki destekçiler, emsal teşkil edebilecek bir örnekten yoksundur. Ancak yine de UNEF I türünün ilk gerçek uluslararası polis gücü olarak harekete geçip ateşkesi denetleyerek güvence altına almıştır (Pearson, 1957).

Barışı korumanın gelişiminde Hammarskjöld hem barışı koruma üzerine kavramları rafine etmede hem de söz konusu kavramları daha öncesinde gerçekleştirilmemiş şekilde uygulamada öne çıkmıştır. Hammarskjöld, BM'nin ilk büyük barışı koruma gücünü Mısır ve İsrail arasında konuşlandırma sorumluluğunu üstlenmeden önce BM, ortak güvenliğe alternatif barışı koruma denemelerine başlamıştır. Bu bağlamda Hammarskjöld'ün rolü ve BM'nin daha önceki deneyimleri, barışı korumanın gelişiminde etkin olmuştur. Tarafların rızasının alındığı bu süreç BM'yi tarafsız bir arabulucu olarak konumlandırmaktadır. BM sadece belirli krizler için değil, ayrıca gelecekteki krizler için etkin bir rol oynayabilmeye özen göstermişse de yeterli olamamıştır (Fabian, 1971: 3-4).⁹

Soğuk Savaş'ta gerçekleştirilen on üç BM barışı koruma harekâtı, barışı korumaya yönelik ilkeler, prosedürler ve uygulamalar bütününün kademeli olarak gelişiminde etkin olmuştur (Goulding, 1993: 453). Söz konusu on üç harekât, barışı korumanın uygulamada geliştiğini göstermeleri bakımından önemlidir. Soğuk Savaş'ta barış güçlerinden Kore, Süveyş/Mısır, Keşmir ve Filistin gibi sorun ve uyuşmazlıklarda yararlanılmıştır. Barış güçleri hem söz konusu sorun ve uyuşmazlıkların hem de uluslararası sistemdeki genel dengelerin gözetildiği bir mekanizmadır (Denk, 2019: 307). Bununla bağlantılı olarak Soğuk Savaş boyunca insani yardım ve sivillerin korunması, BM barışı korumanın amaçlarında ikincil sırada yer almıştır (Berdal, 2015: 227). Diğer taraftan sadece meşru müdafaa durumunda silaha başvurabilmenin, barış güçlerinin hem en güçlü hem de en zayıf yönünü oluşturduğu belirtilmektedir (Denk, 2019: 309-310).

BM barışı koruma harekâtı uygulamaları kapsamında, Hammarskjöld'un hayatına mâl olan ve BM'de büyük bir anayasal ve mali krize yol açan Kongo Harekâtı da bu bağlama iyi bir örnektir. Kongo Harekâtı, barışı koruma güçlerinin devlet kurumlarının çökmekte olduğu bir ülkede konuşlandırılması, önemli ölçekte sivil unsurları içermesi ve başlangıçta

barışı koruma kapsamında konuşlandırılan güçlere, BMGK tarafından kayda değer ölçekte güç kullanımı yetkisi verilmesi bakımından dikkat çekicidir. Buna göre Kongo Harekâtı, barışı korumadan barışa zorlamaya geçiş durumunun ortaya çıktığı ilk vaka olmuştur (Goulding, 1993: 452-453). Barışı korumanın gelişiminde kritik bir rol oynayan İsveçli diplomat Hammarskjöld, 1961 yılında BM barış güçleri ile Kongo'daki ayrılıkçılar arasında ateşkes müzakere etmek üzereyken meydana gelen şüpheli uçak kazasında hayatını kaybetti (Mishra, 2024).

Devletler arası çatışmalarla başa çıkmak için geliştirilen barışı koruma, tarafların siyasi iradelerine bağlı olarak düşmanlıkların sona erdirilmesi ve kalıcı bir barış sağlanması arasında köprü kurabilir. Buna göre barışı koruma safahatında, uluslararası sistem ve çatışan taraflar ile ilintili kaygılar öne çıktığı gibi kalıcı bir barışın sağlanması da gözetilebilir. Bu süreçte, belirtildiği üzere, tarafların rızasının alınması elzemdir. Buna ek olarak taraflar arasındaki gerilimlerin azaltılması ve siyasi müzakereler için alan yaratılmasında tarafsızlık ilkesi öne çıkmaktadır (Birleşmiş Milletler, 2003: 1).¹⁰ Barışı koruma faaliyetlerinde insani yardım, sivillerin korunması, güç kullanımı ve kalıcı bir barışın sağlanması bakımından tanık olunan sorun ve sınırlamalar, Soğuk Savaş sonrasında koruma sorumluluğunun geliştirilmesiyle aşılmaya çalışılmıştır.

Barışı koruma harekâtı sahalarının genişlemesiyle güvenlik riskleri daha da artarken temel ilkelerin de aşındığı görülmüştür. Buna mukabil barışı korumaya dönük kavramsal sorgulamalar, çatışma çözümü araçları bakımından da derinleştirilmeye çalışılmıştır. Bir sonraki bölümde çatışma çözümü araçlarıyla etkileşiminin gerekliliğine rağmen barışı korumanın, çatışma yönetimi anlayışından soyutlanamacağı açıklanacaktır.

Soğuk Savaş Sonrasında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma ve Koruma Sorumluluğu

İki kutuplu uluslararası sistemde BM'nin uluslararası barış ve güvenlik rolünü desteklemek için geliştirilen barışı koruma ile çatışma çözümü çerçevesindeki tamamlayıcı yaklaşımlar arasındaki etkileşimler, Soğuk Savaş sonrasında devlet-içi çatışmalarda insanlığa karşı işlenen suçları önlemek amacıyla geliştirilen koruma sorumluluğuyla birlikte ivme kazanmıştır. Çünkü Soğuk Savaş boyunca ikinci plana atılabilen insan güvenliği, Soğuk Savaş sonrasında daha da derinleşen trajediler neticesinde BM barışı koruma faaliyetlerinde daha önemli bir rol üstlenmeye başlamıştır. Böylece sürdürülebilir bir barışın inşasından soyutlanamayacak barışı koruma

harekâtı uygulamalarının, pozitif barışı sağlamaya dönük çatışma çözümü mekanizmalarıyla etkileşimleri yaygınlaşmıştır.

Barışı koruma safahatında pozitif barışa dönük eklemlemeler, çatışma yönetimi perspektifinin ihmal edilmesine ya da çatışma yönetiminin, çatışma çözümüyle arasındaki birtakım farklar gözetilmeden kullanılmasına yol açabilir. Diğer taraftan BM barışı korumaya yönelik sorgulamaların ve doğrudan/dolaylı önerilerin daha da belirginleştiği Soğuk Savaş sonrasında çatışma çözümü çerçevesindeki kavramsallaştırmalar, hukuki dayanakları ve mahiyeti itibarıyla belirsiz ve geçirgen konumdaki barışı korumanın çeşitli tamamlayıcı araçlarla ayırım ve bağlantı noktalarının göz ardı edilmesine yol açabilir. Bu yüzden ki BM barışı korumanın zenginleşen dayanakları ve içeriği, kavramsal bir karmaşayla sonuçlanabilir. Buna karşılık barışı korumanın anlaşılabilir kılınması amacıyla hangi ayırım ve boyutlardan yararlanılabileceğine odaklanmak şüphesiz ki önem taşımaktadır.

Fetherston'a göre, 1988 yılına dek dikkate değer ölçekte başarılı değerlendirilebilecek BM, uzun süreli sosyal çatışmalar ile çevre ve insan odaklı sorunlara karşı yetersiz kalmıştır. 1988 yılı öncesinde kıyaslandığında, genellikle büyük çapta sivil bileşenden oluşan ve çatışmanın sosyo-politik ve/veya insani yönleriyle ilgilenmek üzere görevlendirilen çok boyutlu barışı koruma misyonları artmıştır (Fetherston, 1994a: 23-24). Dolayısıyla barışı korumanın işlevi, çatışma türleri, harekât sahaları ve sosyo-politik ve insani boyutlarıyla genişlemiştir.

Bunun bir yansıması olarak barışı koruma harekâtı uygulamalarının temel ilkeleri üzerine sınır ve açmazlar belirginleşmiştir. Örneğin, tarafların rızasının alınması, tarafsızlık ve meşru müdafaa dışında güç kullanmama ilkeleri, Kongo'dan sonra Bosna-Hersek'te ve Somali'de aşınmıştır (Gray, 2008: 88).¹¹ Barışı koruma, çatışan taraflar arasında barışı koruma güçlerini konuşlandırıp ateşkesi denetlemenin ötesine geçen işlevleri yerine getirmek üzere genişlemiştir (Diehl vd., 1998: 34). Ayrıca barışı korumanın mahiyetinin giderek belirsizleştiğine tanık olunmuştur.

Bu minvalde barışı korumayı, zorlayıcı eylemlerden giderek daha az farklı kılmakta olan stratejiler benimsenmiştir (Diehl vd., 1998: 34). Barışı koruma ve barışa zorlama bağlamında BM'nin ikili rol oynadığı harekât uygulamaları arasında; 1960-1964 yıllarında Kongo'daki BM Harekâtı (ONUC), 1992-1995 yıllarında eski Yugoslavya'daki BM Koruma Gücü (UNPROFOR), 1993-1995 yıllarında BM Somali Harekâtı II (UNOSOM II) ve 1999-2005 yıllarında Sierra

1111 Aktan Ö (2024). Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Bağlamında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma: Kavramsal Bir Billurlaştırma?. *Mülkiye Dergisi*, 48(4), 1100-1133.

Leone'deki BM Misyonu (UNAMSIL) yer almaktadır (Lowe vd., 2008: 22). Bununla birlikte BM'nin ulusal egemenliği korumak ve sivillerin güvenliğini gözetererek insani misyonlara katılmak boyutlarıyla karşılaştığı ikilem daha da derinleşmiştir (Franke ve Guttieri, 2020: 72).

Esasında geleneksel BM barışı koruma güçleri, taraflar arasında ateşkesi sürdürmek, sahada istikrarı sağlamak ve çatışma yönetimi gibi sınırlı amaçlarla geçici olarak konuşlandırılmaktadır. Bununla birlikte siyasi düzeyde, çatışma çözümüne dolaylı destek verilmesi de amaçlanmaktadır (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, 2008: 20-21). Ancak özellikle Soğuk Savaş sonrasında, barışı koruma ve çatışma çözümü arasındaki bağlantının daha da önem kazandığı gözlemlenmiştir. Bunda geleneksel barışı korumanın açmaz ve sınırlarının, Soğuk Savaş sonrasında daha da belirginleşmesi etkili olmuştur. Yine de geleneksel barışı koruma, Soğuk Savaş öncesinde de eleştirilere konu olmuştur.

Örneğin, Galtung, barışı korumayı, barışa yönelik ayrıştırıcı yaklaşımlar kapsamında değerlendirmiştir. Barışa yönelik ayrıştırıcı yaklaşımlar kapsamında klasik yaklaşım, genellikle güç dengesini öne çıkarmaktadır. Güç dengesiyle bağlantılı önlemlerin ihtilafli tarafları birbirlerinden ayrı tutmada yetersiz kalması ve savaş durumuna geçen tarafların statükoyu yeniden kuramamaları durumunda ise üçüncü tarafların barışı koruma harekâtı uygulamalarını gerçekleştirmek üzere sürece dâhil edilebileceği ya da dâhil olabileceği belirtilmiştir (Galtung, 1976: 103). Ancak bu yaklaşımın, BM barışı korumanın yetersiz kaldığı uzun süreli sosyal çatışmalarda bilhassa sınırlı ve hatta barışçıl ilişkilerin ve farklı gruplar için bir aradalığın inşa edilmesinde engelleyici bir rol oynayacağı öne sürülebilir.

Barışı koruma üzerine birçok problemle daha eskiden karşılaşmış olsa da 1990'lı yıllar, coğrafi ve normatif bağlam ile barışı korumanın temel ilkeleri üzerine önemli değişimlere tanıklık etmiştir. Örneğin, insani hedefleri gerçekleştirmek, kalıcı barış antlaşmaları için temel oluşturma ya da Kosova ve Doğu Timor örneklerinde görüldüğü üzere demokratik devlet inşası gibi boyutlar, barışı koruma faaliyetlerinde öne çıkmıştır (Jakobsen, 2006a: 46). Dolayısıyla barışı korumanın, çatışma çözümüyle bağlantılı araçlarla desteklenmesi kaçınılmaz olmuştur.

Bunda, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte etnik, dini ve kültürel kimlik temelli büyük grup çatışmalarının devletlerin kendi sınırlarında yaygınlaşması önemli bir pay sahibidir. Vamik Volkan'a göre büyük grup

kimliklerini korumak ve sürdürmek kaygısıyla yaşanan çatışmaların yeniden canlanmasına, dış politika ve gruplararası ilişkiler çerçevesinde hızlı bir yanıt verilememiştir. Kimlik temelli büyük grup çatışmaları, geleneksel diplomatik uygulamaları, realpolitik yöntemleri ve BM'nin tutumunu etkilemeye başlamıştır. Bu bağlamda kimlik ve etnik bağlanma üzerine ilişki ve tepkilere yönelik psikanaliz ilkelere başvurulmuş diplomasi alanındaki boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır (Volkan 1999: 26-29). Bu yüzdendir ki barışı koruma faaliyetlerinin özellikle kimlik temelli çatışmalarda, çatışan tarafları birbirinden ayrı tutma işlevinin ötesine geçerek sosyo-politik ve insani birtakım işlevleri de yerine getirmesi önem arz etmektedir.

Bu ihtiyaca yanıt olarak BM barışı koruma hem kavramsal hem de pratik değişikliklere uğramıştır. Ayrıca uzun süreli, köklü ve çözüme dirençli çatışmalar için barışı korumaya daha sık başvurulmaya başlanmıştır (Fetherston, 1994a: 24). Barışı koruma giderek artan şekilde iç savaşlar bağlamında yürütülmüştür. BM, Bosna'da yetersiz kalmak ve Somali'de ise gereğinden fazla müdahalede bulunmakla suçlanmıştır. BM barışı korumanın mahiyetinin genişlemesi, barışı korumaya daha sık başvurulması ve artan eleştiriler gibi nedenlerle yenilikçi düşünce ve öneriler ortaya atılmıştır (Hansen, vd., 2004: 296). Nitekim bunların bir yansıması olarak koruma sorumluluğu, BM barışı korumanın çatışma çözümü eksenindeki tamamlayıcı yaklaşımlarla etkileşiminde önemli bir rol oynamıştır.

BM barışı koruma faaliyetlerinde yaşanan travmatik deneyimlerin, normatif bir değişimin ifadesi olarak koruma sorumluluğuyla ilintili olduğu belirtilebilir (Berdal, 2015: 223). Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu tarafından Aralık 2001'de yayımlanan Koruma Sorumluluğu Raporu'nda, silahlı çatışmaların çoğunluğunun devletler arasında değil de devletlerin sınırları içerisinde gerçekleştiği göz önünde bulundurularak egemenliğin içsel ve dışsal sorumluluk olarak yeniden tanımlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu yaklaşımda devlet-içi çatışma ve sivil kayıplardaki artışa bağlı olarak BM'nin uluslararası barış ve güvenliği koruma misyonu ile üye devletlerin egemenliğinin korunması arasındaki ikilemi giderme çabası etkili olmuştur. Böylece devlet, halk ve birey düzeylerinde ve kontrolden ziyade sorumluluğa dayalı bir egemenlik tasavvuru ortaya konulmuştur (Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu, 2001: 13).

Barışı koruma faaliyetlerinde sadece meşru müdafaa kapsamında güç kullanımına başvurulmasını sorunsallaştıran bu önerme, güç kullanımı ve egemenlik bağlamında insan güvenliğini önceliklendiren bir bakış açısı

sunmaktadır. Gerçekten de çatışmaların sosyo-politik ve insani boyutları göz önüne alındığında, egemenliğin halk ve bireyler düzeyinde de bir sorumluluk olarak tanımlanmasıyla önemli bir adım atılmıştır. Bu normatif değişimde, BM barışı korumanın özellikle iç savaşlarda beklenen rolü oynayamaması ve insanlığa karşı işlenen suçları önleyememesi kuşkusuz etkili olmuştur.

Nitekim bahse konu raporda devlet yetkililerinin vatandaşların güvenliğini ve yaşamlarını koruma ve refahlarını artırma sorumluluğu, ulusal otoritelerin vatandaşlara ve BM aracılığıyla uluslararası topluma karşı sorumluluğu ve devlet görevlilerinin sorumluluğu vurgulanmıştır (Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu, 2001: 13). Bu bağlamda egemenlik ve ulusal/uluslararası güvenlik tanımlamalarında, insan güvenliğinin önem kazandığı görülmektedir. Böylece barışı korumanın planlanma amacından soyutlanamayacak insan güvenliğinin, egemenlik ve sorumluluk ilişkisi çerçevesinde BM barışı koruma harekâtı uygulamalarında rehberlik edici bir rol oynaması amaçlanmıştır.

Bunun bir göstergesi olarak BM Genel Kurulu tarafından 16 Eylül 2005 tarihinde alınan kararla her devletin kendi halkını soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlardan koruma sorumluluğu olduğu kabul edilmiştir. Bu süreçte uluslararası toplum da BM aracılığıyla diplomatik, insani ve diğer barışçıl araçları kullanma sorumluluğuna sahiptir. Barışçıl yolların yetersiz kalması ve ulusal otoritelerin kendi halklarını bahsedilen suçlardan korumada açıkça başarısız olması durumunda ise VII. Bölüm de dahil olmak üzere BM Antlaşması'na uygun olarak BMGK aracılığıyla harekete geçileceği kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda devletlerin söz konusu suçlara karşı halkları korumak için yeterliklerini geliştirme ve devletlere yardımcı olma taahhüdünde bulunulmuştur (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2005: Madde 138-139).¹²

Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından 12 Ocak 2009 tarihinde yayımlanan raporda koruma sorumluluğu ana hatları, devletlerin koruma sorumlulukları, uluslararası yardım/kapasite geliştirme ve zamanında/belirleyici müdahale şeklinde üç sütunda belirlenmiştir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2009). Dolayısıyla barışı koruma faaliyetlerinin hukuki dayanaklarına koruma sorumluluğunun da eklendiği belirtilebilir. Ancak sivilleri koruma üzerine vaatlerin yerine getirilememesi, koruma sorumluluğu çerçevesinde önlenmesi gereken kitlesel katliamların önlenememesi ve bazı durumlarda söz konusu suçların gerçekleşme olasılığının artması, barışı koruma ile koruma sorumluluğu arasındaki ilişkinin paradoksal yönünü ortaya koymaktadır (Berdal, 2015: 224).

Yine de koruma sorumluluğu barış yapma, barışı koruma, barış inşası, kalkınma, devlet reformu, uluslararası kurumsallaşma ve hukuk, toplumsal hareketler ve sivil toplum aktörlerini bir araya getiren bir platform oluşturulmasında önemli bir pay sahibidir (Richmond, 2023: 90). Buna göre koruma sorumluluğu, barışı korumaya yönelik tamamlayıcı yaklaşımlar bakımından bütünleştirici görülebilir. Koruma sorumluluğu bağlamında barışı korumanın amaç ve fonksiyonlarının da genişlediği açıktır. Bu nedenle barışı koruma sadece çatışma önleme ve sınırlama odaklarıyla değil, söz konusu odakları derinleştiren çatışma çözümü perspektifiyle de bağlantılı değerlendirilmiştir.

Bununla bağlantılı olarak barışı korumaya damga vuran gelişmeler irdelenirken dekolonizasyon süreci, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ABD'nin teröre karşı küresel savaşı, barışı korumada sivillerin rolünün genişlemesi, NATO, Afrika Birliği (AfB) ve Avrupa Birliği (AB) tarafından gerçekleştirilen ve genellikle BM'nin onay verdiği bölgesel harekât uygulamaları ile birlikte koruma sorumluluğuna da yer verildiği görülmektedir (Franke ve Guttieri, 2020: 68). Barışı korumanın süregelen dönüşüm sürecine damgasını vuran koruma sorumluluğu, barışı korumaya yönelik anlayışımızı genişlettiği gibi muğlaklaştırılabilir. Bu nedenle bir sonraki bölümde, daha derin bir kavramsal inşanın gerekliliğiyle birlikte barışı koruma için çatışma çözümü ve çatışma yönetimi yaklaşımlarından nasıl yararlanılabileceğine yer verilecektir.

Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi İz Düşümünde Barışı Koruma

Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse ve Hugh Miall literatürdeki çatışma çözümü ve çatışma dönüşümü bakımından tartışmalara ya da genel olarak çatışma düzenlenmesi ya da idaresi, çatışma yönetimi, çatışma çözümü ve çatışma dönüşümü şeklindeki kullanımlara yönelik savunulanın özünden uzaklaşmayacak kadar tutarlı olduğu sürece tüm sınıflandırmaların uygun olabileceğini öne sürmektedir. Buna göre alanı tanımlamak için kullanılan en eski ve yaygın terim olması nedeniyle çatışma çözümü tercih edilebilir (Ramsbotham vd., 2006: 8-9).

Ancak Burton'a göre çatışma çözümü, çatışmaya taraf olan aktörlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geliştirilen, çatışmanın altında yatan nedenlerle ilgilenen ve değişim pahasına çeşitli problemlerin çözümünü amaçlayan kurumsal ve politika seçenekleriyle ilintilidir. Caydırıcılık stratejilerinden propagandaya uzanan çeşitli araçların öne çıktığı çatışma yönetiminde ise genellikle statükonun korunmasından yana olan taraf, çatışmaların tırmanmasını önlemek amacındadır. Ayrıca bu süreçte taviz vermeksizin kontrol sürdürülmeye çalışılmaktadır (Burton, 1986: 125).

Çatışma yönetimi ve çatışma çözümü üzerine bu temel ayrımın, Soğuk Savaş döneminde ve Soğuk Savaş sonrasında barışı korumanın gelişimiyle birtakım paralellikler içerdiği belirtilebilir.

Esasında çatışma yönetimi statükoyu muhafaza etmek ya da çatışmayı doğuran koşullar üzerinde değişiklik yapmak gibi amaçlarla bağlantılıdır. Ancak çatışmanın altında yatan nedenleri ortaya çıkarmaya yönelik beceriler, çatışma yönetiminin bir parçası değildir (Burton, 1990: 21). Çatışmaların taraflar için daha az tahrip edici kılınmaya çalışıldığı çatışma yönetimi, üçüncü taraf müdahaleleriyle odağını çatışmaya doğrudan dâhil olan taraflardan kısmen dâhil olan ya da çatışmayla herhangi bir ilgisi olmayan tarafları da kapsayacak şekilde genişleterek çatışmaların zarar verici ve istikrarsızlaştırıcı etkilerini sınırlamayı hedeflemektedir. Bununla birlikte çatışmaların şiddetli eylemlere tırmanışını önlemek de amaçlanmaktadır. Bir farkındalık olarak da yorumlanabilecek çatışma yönetimi, saldırganlığın zafer olarak sonuçlanmasının ya da çıkarlar için kullanılmasının önüne geçmek kaygısını gütmektedir (Butler, 2009: 14).

Barışı korumanın çatışma önleme, sınırlama ve çatışma yönetimi odaklı gelişimi ve Soğuk Savaş sonrasında ise uzun süreli sosyal çatışma ve iç savaşlar nedeniyle çatışma çözümü çerçevesinde dönüşümü dikkate alındığında, çatışma çözümü ve çatışma yönetimine dönük ayrımların barışı koruma mekanizması irdelenirken gözetilmesi yerinde olacaktır. Bu doğrultuda öncelikle barışı korumanın çatışma çözümü ve çatışma yönetimi bakımından nasıl kavramsallaştırıldığı üzerine fikir ve önerilere değinilecektir.

Bu tercihte barışı koruma bağlamında çatışma çözümü ve çatışma yönetimi arasındaki ayrıma dikkat edilmemesi (Curran, 2017: 1), çatışma çözümü (Diehl vd., 1998; Druckman vd., 1999; Fetherston, 1994a; Fetherston vd., 1994; Last, 1995; Ramsbotham vd., 2006: 133; Ramsbotham ve Woodhouse, 1996; Woodhouse ve Ramsbotham, 2000), çatışma yönetimi (Butler, 2009: 70; Clayton ve Dorussen, 2022; Greig ve Diehl, 2005; Franke ve Guttieri, 2020) ya da kolektif çatışma yönetimi (Paris, 2023) odağıyla farklı fikirlerin öne sürülmesi etkili olmuştur. Diğer taraftan çatışma çözümü ile barışı koruma ilişkisi bakımından çelişkili ya da kararsız kaldığı (Diehl, 1993; Johansen, 1994) da görülmektedir.

Esasında barışı korumanın çatışma çözümünde destekleyici bir rol oynayabileceği öne sürülebilir. Nitekim BM barışı koruma, çatışmaların altındaki nedenleri ele alabilecek kurumların güçlendirilmesine yardımcı

olmaktadır (BM Barışı Koruma, t.y.-d). Fetherston'a göre, geniş kapsamlı bir çatışma çözümü sürecinin parçası olarak değerlendirilebilecek barışı koruma, pozitif barışa uygun koşulların oluşturulmasında kolaylaştırıcı bir rol oynayabilir. Ancak Somali, Batı Sahra, eski Yugoslavya ve Angola örnekleri, BM barışı korumanın olumsuz bir potansiyel de barındırdığını gözler önüne sermiştir (Fetherston, 1994b: 3). Mats Berdal, eski Yugoslavya deneyiminden hareketle barışı korumanın çatışma çözümünü amaçlayan siyasi süreçlerle bağlantılı olmaması durumunda savaşın uzamasına yol açabileceğine dikkatleri çekmektedir (Berdal, 1995: 234). Barışı korumanın çatışmaların uzamasıyla sonuçlanması riskine karşı çatışma çözümü mekanizmalarından yararlanılması önem arz etmektedir.

Bu süreçte geleneksel askerî güç dışında, psikoloji ve iletişim üzerine stratejilerin kullanılması, barışı korumanın çatışma çözümü ve hatta çatışma dönüşümü araçları arasında değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Genellikle askerî, siyasi ve ekonomik boyutlarıyla öne çıkan amaçlara rağmen barışı koruma, hassasiyet ve farkındalık gerektiren psikolojik bir süreçtir (Hansen vd., 2004: 303). Bu nedenle barışı koruma görevlilerinin, sivillerle etkileşim, iş birliği ve müzakere becerileri gibi belirli çatışma çözümü süreçlerinde uzmanlaşmaları önem taşımaktadır (Hansen vd., 2004: 306-307).

Barışı korumanın çatışma çözümü temelinde etkinliği değerlendirilirken, çatışma çözümünde kolaylaştırıcı ya da engelleyici bir rol oynayabileceği belirtilebilir (Bratt, 1996: 68-69). Bu bağlamda çatışmaların insani ve sosyopolitik boyutlarıyla birlikte çatışan aktörlerin ihtiyaçlarının ele alınması, çatışmaların altında yatan nedenlerle bağlantılı olarak kurumsal inşa ve güçlendirme için destek verilmesi, çatışmaların siyasi çözümü, psikoloji ve iletişim gibi stratejiler ve barışı koruma personelinin diplomasi ve iletişim odaklı kabiliyetlerinin geliştirilmesi göz ardı edildiği takdirde, barışı korumanın çatışma çözümüyle bağlantılı beklentileri karşılamaının güç olacağı belirtilebilir.

David Curran, barışı koruma harekâtı uygulamalarının, uluslararası çatışma yönetimi ve çözümünde sıklıkla başvurulan araçlardan biri olarak öne çıktığını hatırlatmaktadır (Curran, 2017: 1). Woodhouse ve Ramsbotham BM barışı korumayı, çatışma yönetimi ve insani müdahalenin ana araçlarından biri olarak değerlendirmektedir (Woodhouse ve Ramsbotham, 1998: 39). Bu nedenle barışı koruma personeli ve çeşitli kuruluşlar, barışı korumanın çatışma çözümü boyutunun farkında olmalıdır (Ramsbotham vd., 2006: 133). Yekpare bir bakış açısıyla ele alınamayacak barışı korumanın, çatışma çözümü bakımından da desteklenmesi önemlidir.

Bununla birlikte barışı korumanın çatışma yönetimi bakımından uygun bir araç olmadığı da öne sürülmüştür. Hansen, Ramsbotham ve Woodhouse, barışı korumanın bir çatışma yönetimi aracı olarak görülmesini kusurlu bulmaktadır. Buna göre barışı koruma, çatışmaların altındaki nedenleri ele almada başarısızdır (Hansen vd., 2004: 296). Ancak bu değerlendirme, Burton'ın çatışma çözümü ile çatışma yönetimi arasındaki ayrımından hareketle sorunlu değerlendirilebilir. Burton'a göre çatışmanın altında yatan nedenler, çatışma yönetiminden ziyade çatışma çözümünün ilgi alanına girmektedir (Burton, 1986: 125). Bu yüzden ki barışı korumayı çatışma yönetimi ve/veya çatışma çözümü perspektifleriyle tanımlarken daha nüanslı yaklaşılması yerinde olacaktır.

Bir uzmanlık alanı olarak 1950'li yıllarda gelişmeye başlayan çatışma çözümü, çatışma olgusunu inceleyip çatışmaları kontrol altına alabilecek yöntemleri analiz etmektedir. Bu sayede devletler ve insanlar arasındaki ilişkilerin daha etkin hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Çatışma çözümü, çatışma anlayışımızı geliştirebilecek fikirler, teoriler ve yöntemler sunmaktadır. Söz konusu fikirler, teoriler ve yöntemler, şiddetin azaltılmasında ve çıkarların uyumlaştırılması için siyasi süreçlerin geliştirilmesinde önem taşımaktadır (Bercovitch vd., 2009: 1).

Barışı koruma güçlerine hem çatışma hem de uyuşmazlıkların çözümünde başvurulmasının, çatışma çözümü ve çatışma yönetimi bakımından gözlemlenen kavramsal karmaşayla bağlantılı olduğu belirtilebilir. Bu doğrultuda BM barışı korumanın sınırları ve özellikle kimlik temelli uzun süreli sosyal çatışmalardaki rolü eleştirilirken çatışma ve uyuşmazlıklar arasındaki ayrımların gözetilmemesi de dikkat çekmektedir. Bu nedenle Soğuk Savaş sonrası barışı korumanın dönüşümünde sadece çatışma türleri, genişleyen harekât sahaları ve barışı koruma güçlerinin derinleşen görev tanımları değil, ayrıca çatışma ve uyuşmazlıklar arasındaki ayrımların da dikkate alınması gerekmektedir.

Nitekim uyuşmazlıklar müzakere edilebilir çıkarları ve çatışmalar ise kimlik, tanınma ve insani gelişim gibi ontolojik insan ihtiyaçlarıyla bağlantılı müzakere edilemeyecek ve taviz verilemeyecek sorunları içermektedir. Bu bağlamda çatışma çözümüyle doğal ihtiyaçların karşılandığı ve çatışmaların önlenemediği bir süreç tasvir edilmektedir (Burton, 1991: 62). Çatışma ve uyuşmazlıklar arasındaki ayrım, çatışma çözümü ve çatışma yönetimi mekanizmaları arasındaki farklarla bağlantılıdır. Barışı koruma güçlerine başvuru vakalardaki çatışma ve uyuşmazlık boyutlarının farkında

olunması ve bu boyutların bölgesel/uluslararası dinamiklerle etkileşimlerinin yadsınmaması, barışı korumanın kavramsal ve pratik dayanaklarına önemli katkılar sunabilir.

Burton'ın çatışma çözümü ve çatışma yönetimi ayrımından hareketle barışı koruma üzerine kavramsal yaklaşımlarda, negatif ve pozitif barış ayrımı esas alınabilir. Üçüncü taraf müdahaleleri bağlamında esas olarak bir çatışma yönetimi aracı olarak ortaya çıkan barışı korumanın çeşitli tamamlayıcı yaklaşımlarla bağlantılı dönüşüm süreci, negatif ve pozitif barış iz düşümünde takip edilebilir. Böylece söz konusu tamamlayıcı yaklaşımlar ışığında barışı korumanın, negatif barış ile bağı kopartılmadan pozitif barış için sunduğu fırsat ve sınırlar daha anlaşılır kılınabilir.

Negatif ve Pozitif Barış İz Düşümünde Barışı Korumaya Yönelik Tamamlayıcı Yaklaşımlar

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle BM'nin iç savaşlar, etnik çatışmalar ve soykırımlar karşısında etkin bir rol oynayamadığı görülmüştür. BM barışı koruma güçlerinin önünde Srebrenica, Darfur, Somali, Ruanda ve Sri Lanka'da yaşanan şiddet, BM'nin ataletini gözler önüne sermiştir. BMGK'nin çelişkili kararları, BMGK daimî üyelerinin çatışmalardan kendi çıkarlarına göre yararlanma çabaları, Myanmar, Suriye, Yemen ve Libya'da yaşanan trajedilerde ve uluslararası hukukun açık bir şekilde ihlal edildiği vakalarda dahi BM'nin etkisizliği gibi nedenlerle örgütün işlevselliği, meşruiyeti ve ontolojik temelleri üzerine soru işaretleri artmaktadır (Özev, 2019: 10).¹³

Dahası Libya'daki ve Suriye'deki gelişmeler çerçevesinde, barışı korumayı etkileyen girişimlerden biri olarak koruma sorumluluğuna dönük eleştiriler de artmıştır (Bkz: Savaş Cazala, 2018). Orta Doğu, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ya da Kıbrıs gibi vakalarda görüldüğü üzere çoğu barışı koruma ve barış yapma süreci, mevcut siyasi çerçevede donmuştur (Richmond, 2023: 2). Bu nedenle üçüncü taraf müdahaleleri bağlamında aynı hataların tekrarlanmaması ve sürdürülebilir bir barış inşasında barışı korumanın daha işlevsel kılınması için çeşitli tamamlayıcı yaklaşımlar önerilmiştir. Bununla bağlantılı olarak barışı korumaya yönelik reformist girişimler ortaya atılmaya devam edilmektedir.

BM Barış Harekâtları Paneli Raporu'nda, BM barışı koruma harekâtı uygulamalarının 1990'lı yıllarda gerçekleşen çatışma durumlarının sadece çok azına, ilgili çatışmaların üçte birini geçmemek üzere, müdahil olabildiği belirtilerek uzun vadede çatışmaları önlemek için daha etkili bir sisteme

1119 Aktan Ö (2024). Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Bağlamında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma: Kavramsal Bir Billurlaştırma?. *Mülkiye Dergisi*, 48(4), 1100-1133.

ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2000: 5). Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte daha da öne çıkan bu ihtiyaç, bir önceki bölümde ele alındığı üzere barışı korumanın kavramsallaştırılmasını da etkilemiştir ve alternatif yaklaşımlarla etkileşimine ivme kazandırmıştır.

Söz konusu yaklaşımların, barışı korumanın çatışma çözümü ile yakınsayan boyutlarını ihtiva ettiği görülmektedir. Örneğin, barış inşasıyla çatışma yönetimi için ulusal kapasiteler güçlendirilerek çatışmaların tekrarlanması önlenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca sürdürülebilir barış ve kalkınma için temel atılmaktadır (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, t.y.-e). Barışı korumayla şiddetin kontrol altına alınması ve barış inşası kapsamında ise diyalog, eğitim ve uzlaşma aşamaları öne çıkmaktadır (Ryan, 2007: 34).

Geleneksel barışı korumadan farklı olarak çok boyutlu barışı koruma, çatışma çözümü süreçlerini genellikle doğrudan etkilemektedir (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, 2008: 24). Güvenlik ve negatif barış odaklı kaygılara rağmen barışı koruma, çatışma çözümü yaklaşımlarıyla desteklenmelidir. Örneğin, Galtung'a göre, barış ve güvenlik odaklı yaklaşımlar arasındaki çatışmanın aşılmasında, yumuşak güç ile arabuluculuk yöntemlerinin birleştirildiği bir alan olarak yumuşak barışı koruma etkin bir rol oynayabilir (Galtung, 2007: 25).

Barışı korumanın tek başına yeterli olmadığını durumlarda arabuluculuk ve arabuluculuğun yeterli olmadığını durumlarda barışı koruma önemli bir rol oynayabilir. Arabuluculuk ve barışı koruma faaliyetlerinin birbirlerine eklemlenmesiyle şiddetin azalması/kısıtlanması ve söz konusu üçüncü taraf müdahalelerinin birbirlerini güçlendirmesi sağlanabilir (Beardsley vd., 2019: 1683-1684). Bu bağlamda barışı korumanın arabuluculuk faaliyetlerinden izole ele alınması kısıtlayıcıdır.

Müzakere süreçleri, barışı koruma faaliyetlerinin çeşitli aşamalarında önemli bir rol oynamaktadır (Curran, 2017: 61-62). Örneklerine bir önceki bölümde yer verilen barışa zorlama ise BMGK'nin yetkilendirmesiyle askerî güç kullanımı dahil çeşitli zorlayıcı önlemin uygulanmasını içermektedir (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, 2008: 18). Geleneksel barışı korumadan farklı olarak şiddet, barışa zorlamada devam etmektedir. Muhafaza edilecek bir barış durumu bulunmamaktadır. BM için tarafsızlığı korumak daha çetrefillidir (Ryan, 2000: 31).

31 Ocak 1992 tarihli Güvenlik Konseyi Zirve Toplantısı'nda kabul edilen bildiriye istinaden dönemin BM Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali

tarafından hazırlanan “*Bir Barış Gündemi: Önleyici Diplomasi, Barış Sağlama ve Barış Koruma*” isimli raporda önleyici diplomasi, barış yapma ve barışı koruma, bütünlük olarak ele alınmıştır. Diğer taraftan çatışma sonrasında barış inşası, çatışmanın yeniden başlamasını önlemek için barışı güçlendirmek amacıyla öne çıkarılmıştır (Boutros-Ghali, 1992: 11).

Geçici olarak planlanan barışı koruma, istikrarlı ve sürdürülebilir bir barışa zemin hazırlamaktadır. İlgili faaliyetlerin planlanma sürecinde, bir misyonun nasıl ve ne zaman sona erdirileceğine ilişkin geçiş/çıkış stratejisi de belirlenmelidir. Söz konusu stratejinin, sürekli gözden geçirilmesi önem arz etmektedir. İlgili strateji, barış inşasına geçiş dahil olmak üzere çeşitli aşama ve sorumlulukları içerebilir (Birleşmiş Milletler, 2003: 22).

Diğer taraftan önleyici diplomasi kapsamında, taraflar arasında çıkabilecek uyuşmazlık ve mevcut anlaşmazlıkların çatışmalara dönüşmesini önlemek, çatışma durumunda çatışmanın yayılmasını sınırlamak ve esas olarak şiddet patlak vermeden evvel anlaşmazlıkları çözmek amaçlanmaktadır. Barış yapma kapsamında ise BM Barış Antlaşması’nda VI. Bölümü’nde öngörülen barışçıl yollarla çatışan taraflar arasında bir antlaşmaya varılması amaçlanmaktadır (Boutros-Ghali, 1992: 11).

Söz konusu yaklaşımlarla birlikte çatışma çözümü ve çatışma yönetimiyle sınırlı olmak üzere barışı koruma üzerine kavramsal yaklaşımlarda öne çıkabilecek belirsizlik ve çeşitlilikler ışığında, barışı korumanın gelişimi ve dönüşümüyle bağlantılı olarak negatif ve pozitif barış ayırımından yararlanılması işlevsel bir rol oynayabilir. Çatışma yönetimi aracı olarak gelişen ve özellikle Soğuk Savaş sonrasında koruma sorumluluğuyla bağlantılı dönüşmekte olan barışı koruma, çeşitli tamamlayıcı yaklaşımlarla desteklenerek pozitif barış bakımından gerekli, ancak tek başına yeterli olamayacak bir çatışma çözümü aracıdır.

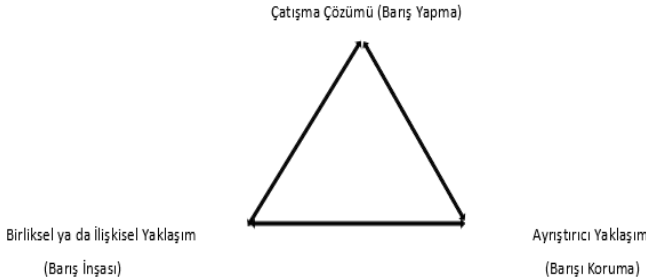
İhtilafli tarafları birbirinden ayrı tutmak bakımından barışı koruma, negatif barışla yakından ilintilidir. Şiddetin ve savaşın yokluğu olarak tanımlanan negatif barış, insanlığı insanlık tarihinin ilk aşamalarında olduğundan çok daha küçük gruplara bölerek grup-dışı temasın ve savaşın olmadığı, son derece bireysel bir yapılanmayı tasvir etmektedir. Diğer taraftan pozitif barış kapsamında ise insan toplumunun bütünlüğüne öne çıkmaktadır. Daha makul görülen bu tasvirde, şiddet ve zorlama bir çatışma çözümü mekanizması olarak kullanılabilir (Galtung, 1964: 2-3).

Bir madalyonun iki yüzü olarak negatif ve pozitif barış sırasıyla kişisel (doğrudan) ve yapısal (dolaylı) şiddet ile bağlantılıdır. Sosyal adaletsizlik olarak da değerlendirilen yapısal (dolaylı) şiddet, barışın sadece çatışmayla değil, ayrıca gelişim teorisi ve araştırması ile etkileşimini göstermesi bakımından önemlidir (Galtung, 1969: 183). Buna göre pozitif barış süreçleriyle etkileşimlerine rağmen barışı korumanın, çatışma yönetimi bağlamında negatif barışla bağı sürmektedir.

Esasında Galtung ayrıştırıcı yaklaşımları, çatışma çözümünden ya da birliksel yaklaşımlardan ayırmaktadır. Ancak barışı koruma güçlerinin konuşlandırılacağı belli bir sınır hattı üzerinde mutabakata varılmasıyla çatışma çözümü bakımından da önemli bir adım atılmaktadır. Bu sayede kurumsallaşmış ayrıştırıcı yaklaşımlara daha az gereksinim kalmaktadır. Barışı korumanın etkinliği ve ayrıştırıcı yaklaşımlara daha az gereksinim kalması bağlamında, barışı korumanın işlevselliği için çatışan tarafların barışı koruma güçlerinin konuşlandırılacağı sınır hattı üzerinde mutabakata varmış olması, barışı korumanın tamamen simetrik olması ve çatışan taraflar arasında bir iletişim bağlantısı sağlaması gerekmektedir (Galtung, 1972: 51).¹⁴

Barışı koruma safahatının, süreç içerisinde barışı koruma güçlerine daha az gereksinim duyulacak bir çerçevede planlanması ve çatışma çözümü bağlamında tamamlayıcı yaklaşımlarla desteklenmesi gerekmektedir. Doğrudan ve yapısal şiddet türleriyle bağlantılı olarak şiddeti önlemek için barışa yönelik negatif bir yaklaşım olarak barışı koruma ve pozitif bir yaklaşım olarak ise daha iyi ilişkiler geliştirmek için barış inşası öne çıkmaktadır. Ayrıştırıcı bir yaklaşım olarak barışı korumada, çatışan taraflar birbirlerinden ayrıştırılmaktadır. Birliksel ya da ilişkisel bir yaklaşım olarak barış inşasında ise çatışan taraflar bir araya getirilerek barışçıl ilişkiler tesis edilmektedir (Galtung, 1985: 151).

Şekil 1. Çatışma Çözümü ve Barış Arayışı (Galtung, 1972: 49).

Galtung'a göre barış yapma (çatışma çözümü), barışı koruma (ayırıştırıcı yaklaşım) ya da barış inşası (birlikel ya da ilişkiel yaklaşım) için hangi yaklaşıma öncelik verileceği meselesi genelleştirilemez. Kısır bir döngüye işaret edebilen bu üçlü ilişkiye karşın, taraflar arasında çatışma çözümü bağlamında yapısal nitelikte bir çözümü desteklemek ve ayırıştırıcı yaklaşımla birlikel ya da ilişkiel yaklaşım arasındaki karşılıklı etkileşimleri göz önüne alarak ilgili çözümü muhafaza edip güçlendirmek önem taşımaktadır (Galtung, 1972: 48-49).

Yaşadığımız dünya, ayırıştırıcı yaklaşım nedeniyle dondurulmuş çok sayıda ciddi anlaşmazlığın uzun süreli çatışmalara dönüştüğüne tanık olmuştur. Bu nedenle sadece savaşları önlemenin bir yolu olarak değil, insanlığın ilerlemesi için de önemli bir yol olarak çatışma çözümü önceliklendirilmelidir (Galtung, 1976: 108). Çatışma çözümü bağlamında değerlendirilebilmesi için barışı koruma, barış yapma dahil olmak üzere çeşitli mekanizmalarla desteklenmelidir.

BM Barış Harekâtları Paneli Raporu'nda, karmaşık barışı koruma harekâti uygulamalarının başarılı olabilmesi için temel koşullar arasında üye devletlerdensiyasi destekalmak, güvenilir ve güçlü bir kuvvet konuşlandırmak ve etkili bir barış inşası stratejisi yürütmek gösterilmektedir. Barışı koruma harekâti uygulamalarının başarılı olabilmesi için güç yansıtmak son derece önemlidir. *“Ancak, güç tek başına barışı sağlayamaz; sadece barışın inşa edilebileceği bir alan yaratabilir”* (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2000: 1).

Barışı sürdürmek için sadece doğrudan şiddeti değil, yapısal şiddeti de ortadan kaldırmak için barış yapmak gerekir. Bu yaklaşım şu şekilde formüle edilmektedir: *“Barışı korumanın, barışın tarafında yer alacak şekilde kullanımı”* (Galtung, 1976: 107). Bu nedenle geçici bir mekanizma olarak planlansa da barışı koruma, barış yapma ve barış inşasıyla (Şekil 1) desteklenmelidir. Nitekim negatif barış durumundan silahlı çatışma durumuna geçişin önlenmesi ve pozitif barış aşamaları için barışı korumanın, barış yapma ve barış inşası gibi yaklaşımlarla etkileşimleri ihmal edilmemelidir. Ancak bu sayede barışı koruma, çatışma çözümünde ve diplomatik/siyasi çabaların gerçekleştirilmesinde önemli katkılar sunabilir.

Gerçekten de 28 Mart 2018 tarihinde BM Genel Sekreteri Antonio Guterres tarafından duyurulan Barışı Koruma Eylemi girişimiyle barışı koruma harekâti uygulamalarının siyasi bir çözümü destekleyecek şekilde gerçekleştirilmesinin hayati bir önem taşıdığı belirtilmiştir. Bu girişimde,

BM barışı korumaya yönelik çeşitli tehditleri ve zorlukları aşmak için barışı korumaya daha gerçekçi bir bakış açısıyla yeniden odaklanmak, barışı koruma güçlerinin emniyet ve güvenliğini güçlendirmek ve siyasi çözümlere daha fazla destek vermek gerektiği vurgulanmıştır. Bu önerileri ihtiva etmek üzere barışı koruma reformlarıyla çatışma önleme ve sürdürülebilir bir barış için BM'nin kapasitenin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla bahse konu girişimle üye ülkelere siyasi çözümler ve kapsayıcı barış süreçleri için çaba göstermeleri yönünde çağrıda bulunulmuştur (Guterres, 2018).

Barışı koruma faaliyetlerinin barış süreçleri ve çatışma çözümü ile bağlantısını güçlendirmeye yönelik bu girişim, barışı korumanın tüm paydaşlarını kapsamaktadır. Barışı korumanın güçlendirilmesi için şu sekiz alana odaklanılması kararlaştırılmıştır: Çatışmaların siyasi çözümleri; kadınlar, barış ve güvenlik gündemi; barışı korumanın sağladığı korumanın güçlendirilmesi; barışı koruma güçlerinin emniyet ve güvenliği; barışı korumanın etkin icra edilmesi ve hesap verilebilirlik, barış inşası ve sürdürülebilir barış; barışı koruma ortaklarının geliştirilmesi ve barışı koruma harekâtı uygulamalarının ve barışı koruma personelinin davranış standartlarının güçlendirilmesi (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Eylemi, t.y.). Bahse konu bu alanlar barışı korumanın derinleşen muhteviyatını ve çeşitli tamamlayıcı yaklaşımlarla etkileşimini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Bununla bağlantılı olarak Barışı Koruma Eylemi Girişimi 2021-2023 dönemi için önceliklerin yayımlandığı belgede siyasi süreçlerin ve siyasi diyalogların önemi, BM barışı korumanın işleyişi ve ortakları bakımından bütünleşme, yeterliklerin geliştirilmesi, barışı koruma görevlilerine hesap verebilirlik, barışı koruma görevlilerinin hesap verebilirliği, özellikle yanlış bilgilendirme ve nefret söylemine karşı stratejik iletişimin önemi ve ev sahibi ülkelerle iş birliği şeklindeki alanlar üzerinde durulmuştur. Böylece barışı korumanın çatışma çözümü ve sürdürülebilir barış süreçleri bakımından etkinliğini güçlendirmek amaçlanmıştır (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, t.y.-f).

Söz konusu çabalarla BM barışı koruma, teorik ve pratik olarak giderek daha güçlü bir şekilde çatışma çözümü perspektifiyle yakınsamaktadır. Bu perspektifin gerekliliğine rağmen, kavramsal karmaşaları anlaşılabilir kılmak amacıyla çatışma yönetimi perspektifini ihmal etmemek, çatışma çözümüyle farklarını göz ardı etmemek, negatif ve pozitif barış modelleriyle ayrıştırıcılık ve ilişkisellik bakımından kurulabilecek bağlantıları yadsımamak önem arz etmektedir. BM'nin uluslararası barış ve güvenlik kabiliyetinin geliştirilmesinden izole değerlendirilemeyecek barışı koruma faaliyetleri

için yekpare bir bakış açısının benimsenemeyeceği açıktır. Ancak yine de kavramsal bir netleştirme ve sadeleştirmeye ulaşmak için çatışma yönetimi ve çatışma çözümü perspektifleriyle birlikte negatif ve pozitif barış boyutlarının rehberlik edici bir rol oynayabilecekleri belirtilebilir.

Sonuç

BM barışı koruma, çatışma çözümü ve çatışma yönetimi ayırımına hem geçirgen hem de duyarlı bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde ise BM barışı korumanın geçirgen nüvesine ağırlık verilerek çatışma çözümü ve çatışma yönetimi ayırımının yadsınabildiği ve BM barışı korumanın açmaz ve başarısızlıklarına karşysa çatışma çözümü perspektifinin önerildiği görülmektedir. Bunda özünde ayrıştırıcı bir mekanizma olan barışı korumanın, çeşitli tamamlayıcı yaklaşımlar ışığında pozitif barışa yönelik politikalar izlenerek çatışma çözümü sürecinin bir parçası olarak planlanmasının gerekliliği önemli bir pay sahibidir. Barışı korumanın etkinliği ve başarısı için çatışma çözümü bakımından tamamlayıcı yaklaşımlarla desteklenmesinin zaruri olduğu yadsınamaz.

Ancak çatışma çözümü perspektifinin gerekliliğine rağmen, barışı koruma üzerine fenomenolojik yaklaşımlarda çatışma çözümü kısıtlanmasız ve serbest bir şekilde kullanılmamalıdır. Nitekim bir çatışma yönetimi mekanizması olarak gelişen barışı korumanın, negatif barış ile bağlantısı devam etmektedir. Bu doğrultuda Galtung'un negatif ve pozitif barış ayrımı, çatışma yönetimi ve çatışma çözümü iz düşümünde göze çarpan anlam ikililiklerine ve karmaşıklıklara karşı açıklayıcı bir model olarak işlev görebilir. Diğer taraftan barışı korumanın çatışma yönetimi ile koruma sorumluluğuyla bağlantılı çeşitli tamamlayıcı yaklaşımlar ışığında çatışma çözümü bakımından muhteviyatı göz önüne alındığında hangi kavramsallaştırmanın tercih edilebileceği hususu, çatışmalara, çatışmaların altında yatan nedenlere ve üçüncü taraflara bağlı olarak farklılaşabilir.

BM barışı koruma kavramsallaştırılırken hem çatışma çözümü hem de çatışma yönetimi perspektiflerine sıkı sıkıya bağlı kalınmaması ve esnek bir bakış açısının özümsemesi gerekmektedir. Buna ek olarak barışı koruma faaliyetlerinin hem bütüncül hem de aşamalı bir bakış açısıyla planlanması önem taşımaktadır. Buna rağmen barışı koruma üzerine anlayışımızı kolaylaştırmada çatışma çözümü ve pozitif barış ile çatışma yönetimi ve negatif barış ilişkilendirmesinin takip edilmesi önemli bir rol oynayabilir. Esasında dayanakları ve gelişimi itibarıyla geçirgen ve dinamik bir mekanizma olarak barışı korumanın çatışma ve uyumsuzluklar arasındaki

ayrıntılarla da bağlantılı olarak pozitif ve negatif barış boyutlarıyla bağlantılı değerlendirilmesi, çatışma çözümü ve çatışma yönetimi bakımından kavramsal bir billurlaşma sağlayabilir.

İlgili çalışmada yer verildiği üzere Galtung'un barış yapma (çatışma çözümü), barışı koruma (ayrıştırıcı yaklaşım) ya da barış inşası (birlikel ya da ilişkisel yaklaşım) ayrımı kapsamında, söz konusu yaklaşımlardan hangisine öncelik verileceğinin genel olarak öngörülelemeyeceği ya da şart koşulamayacağı uyarısından hareketle barışı koruma için çatışma yönetimi ve çatışma çözümü bakımından hangi kavramsallaştırmanın öncelikli kılınacağı üzerine genel geçer ve biteviye bir koşul dayatılmayacağı, ancak negatif ve pozitif barış ekseninde kavramsal billurlaştırmaların gözetilmesinin yerinde olacağı belirtilebilir.

Bu bağlamda dönüşüm ve inşa sürecinin devam ettiği barışı korumanın, esnek ve nüanslı bakış açılarıyla tahlil edilmesi, belirli ayırım ve boyutlardan açıklayıcı modeller olarak yararlanılamayacağı anlamına gelmemektedir. İşlevsel bir rol oynayabileceği değerlendirilen söz konusu ayırım ve boyutlar, barışı korumanın çok yönlü ve dinamik muhteviyatını yok saymaktan ziyade, daha anlaşılabilir ve tarihsel süreçte takip edilebilir kılmak için önemli bir rol oynayabilir.

Sonnotlar

1- "Barış için Birleşme" kararına ilgili adresten erişilebilir: Birleşmiş Milletler (Kasım, 1950). 377 (V). Uniting for Peace, 302. BMGK Toplantısı, 3 Kasım 1950. [https://www.un.org/en/sc/repertoire/otherdocs/GAres377A\(v\).pdf](https://www.un.org/en/sc/repertoire/otherdocs/GAres377A(v).pdf) Son erişim tarihi, 12.03.2023.

2- Barışı korumayla ilgili olarak büyük ölçüde BM Antlaşması'nın hükümlerine dahil edilen ilk modelde, İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerine bağlı olarak barışı korumanın öncelikle BMGK daimi üyelerinin sorumluluğunda olduğu bir düzen tesis edilmiştir. Uluslararası sistemde başa çıkılmayan küçük güçlerin hedef alındığı bu sistem, büyük güçleri uluslararası sistemin diğer tüm üyelerinden ayırıştırma ve hatta diğer üyeleriyle neredeyse karşı karşıya getirme eğilimindedir. Bu yapılanmada, diğer üyelerin saldırı eylemlerine karşı büyük güç garantisi öne çıkmaktadır. Ancak büyük güçlerin kendi aralarında çıkabilecek sorunlara yönelik herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bu nedenle barışı korumanın etkinliği üzerine çeşitli sorular ve şüpheler, daha 1945 yılında gündeme gelmiştir (Oran, 1967: 115-118). Çalışmanın ileriki bölümlerinde diğer modeller üzerine açıklamalara da değinilecektir.

3- BM Antlaşması çerçevesinde tanımlanabilmek üzere barışı koruma, BM ikinci genel sekreteri İsveçli Dag Hammarskjöld tarafından "Bölüm Altı Buçuk" şeklinde

adlandırılmıştır. Birleşmiş Milletler (2008). “Honouring 60 Years of United Nations Peacekeeping”. <https://www.un.org/en/events/peacekeepersday/2008/60years.shtml>. Son erişim tarihi, 25.05.2023.

4- 1948 yılından 1987 yılının sonuna dek gerçekleştirilen BM barışı koruma hârekatı uygulamalarının listesi için bkz: Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.). “List of Peacekeeping Operations: 1948-2019”, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/unpeacekeeping-operationlist_3_1_0.pdf (05.05.2023).; Halen devam eden barışı koruma hârekatı uygulamaları ve bu uygulamaların ayrıntılarına ilgili adresten ulaşılabilir: Birleşmiş Milletler Barışı Koruma, “Where we operate”, <https://peacekeeping.un.org/en/where-we-operate> (05.09.2024).

5- 17 Eylül 1948 tarihinde Kudüs’te suikasta uğrayan İsveçli diplomat ve BM adına Filistin arabulucusu Kont Folke Bernadotte üzerine ilgili makale inceleyebilir: Stanger C D (1988). A Haunting Legacy: The Assassination of Count Bernadotte. *Middle East Journal*, 42(2), 260-272.

6- Nordik ülkelerinin barışı korumadaki rolü ve katkıları üzerine ayrıca ilgili kaynak incelenebilir: Joint Nordic Committee for Military UN Matters (1992). *Nordic UN Tactical Manual, Vols. 1-2*. Jyväskylä, Finlandiya, Gummerus Kirjapaino Oy.; Diğer taraftan Nordik ülkelerinin barışı korumaya ilişkin neredeyse sahiplenici bakış açılarına ve sahadaki tecrübelerine rağmen, güç kullanımı konusunda eleştirel bir değerlendirme için bkz: Findlay, T (2002). *The Use of Force in UN Peace Operations*. Sweden: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), New York: Oxford University Press Inc., 122-123.

7- BM barışı koruma hârekatı bakımından Nordik ülkelerinin rolü üzerine ayrıca bkz. Fabian, 1971: 79-129.

8- 1958 yılında Mısır ve Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında birleşmiştir. Ancak bu birleşme, 1961 yılında Birleşik Arap Cumhuriyeti’nin dağılmasıyla sonuçlanmıştır. Arap milliyetçiliği ve Cemal Abdünnasır liderliği gibi boyutlarıyla öne çıkan Birleşik Arap Cumhuriyeti üzerine ilgili kitap incelenebilir: Jankowski, J (2002). *Nasser’s Egypt, Arab Nationalism, and the United Arab Republic*. London: Lynn Rienner Publishers.

9- BM’nin ayırt edici katkısı olarak görülen barışı koruma sadece BM tarafından değil, aynı zamanda Milletler Cemiyeti (MC) tarafından da uygulanmıştır. Gerçekten de 1950’li yılların sonlarında ve 1960’lı yılların başlarında BM tarafından barışı koruma kavramı, ihtilafli taraflar arasındaki sükûnetin korunması ya da sorunların bir antlaşmayla sonuçlandırılmasına yardımcı olmak amacıyla tarafsız ve tehdit unsuru taşımayan uluslararası personelden yararlanılması şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Ancak MC zaman zaman barışı koruma şeklinde kavramsallaştırılan faaliyetlerde de rol oynamıştır. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. James (1999).

10- Öte taraftan tarafsızlık olarak “impartiality” kelimesiyle kayıtsızlık ya da pasiflik olarak da çevrilebilen “neutrality” kelimesi birbirleriyle karıştırılmamalıdır. Bu doğrultuda BM barış güçleri çatışan taraflar ile olan ilişkilerinde tarafsız (impartial) hareket etmelidir. Ancak bu süreçte görevlerini yerine getirirken kayıtsız ya da pasif (neutral) davranmamalıdır. Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.-c). “Principles of Peacekeeping”. United Nations Peacekeeping. <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>. Son erişim tarihi, 12.03.2023.

11- Bu bağlamda kendilerine yönelik bir saldırı olması durumunda silah kullanabilen BM barış güçlerinin engelle(ye)mediği Srebrenitsa Katliamı ile barış güçlerine yönelik eleştiriler ve tartışmalar daha da artmıştır (Denk, 2019: 311). Barışı koruma güçlerine yöneltilen eleştirilerin on maddede sıralandığı bir diğer çalışma için bkz. Roberts (2008).

12- Buradan hareketle John Stuart Mill’in dışsal müdahale koşulları üzerine görüşleri okuyucular için önerilebilir: Mill, J S (2006). A Few Words on Non-Intervention, *New England Review* (1990-), 27(3), 252-264. Öte taraftan müdahale ve içsel/dışsal sorumluluk üzerine eleştirel bir hikaye sunması bakımından ilgili eser okuyuculara tavsiye edilmektedir: Le Guin, U K (1971). *Rüyanın Öte Yakası*, 1. Basım, Çev. A Ülçer, İstanbul: Metis Yayınları, 2011.

13- Bununla birlikte barışı koruma güçlerinden yararlanılması dahil olmak üzere, 1945 yılından bu yana devletler arası savaşlarda ve insan kayıplarındaki azalma, çelişkili kararlara rağmen BMGK’nin Kore ve Kuveyt için zamanında harekete geçmesi, insani güvenlik ve koruma sorumluluğu üzerine çeşitli katkılar göz ardı edilmemelidir (Lowe vd., 2008: 53-55). Barışı koruma özelinde ise çatışma çözümünden yoksun olsa da belirli çatışmaların dondurulması, dışsal rekabetçi müdahale riskinin azaltılması ve bazı yerel çatışmaların bloklar arası mücadeleden izole edilmesi gibi makul seviyede başarılar elde edilmiştir (Roberts, 2008: 95).

14- Galtung ayrıştırıcı yaklaşımları veya stratejileri, çatışma çözümünden (birlikel ya da ilişkisel yaklaşımlardan) dışlasa da mekanik bir bakış açısını benimsememektedir. Buna göre her iki yaklaşımın da çatışma çözümünün belirli unsurlarını gerektirebileceğini belirtmektedir (Galtung, 1972: 57).

Kaynakça

Beardsley K vd. (2019). Mediation, Peacekeeping, and the Severity of Civil War. *The Journal of Conflict Resolution*, 63(7), 1682-1709.

Bercovitch J vd. (2009). Introduction: The Nature of Conflict and Conflict Resolution. İçinde: J Bercovitch, V Kremenyuk ve I. W Zartman (der), *The SAGE Handbook of Conflict Resolution*, Thousand Oaks, California: Sage Publications, 1-11.

Berdal M (1995). United Nations Peacekeeping in the Former Yugoslavia. İçinde: D C F Daniel ve B C Hayes (der), *Beyond Traditional Peacekeeping*, New York: Palgrave Macmillan, 228-247.

Berdal M (2015). United Nations Peacekeeping and the Responsibility to Protect. İçinde: R Thakur ve W Maley (der), *Theorising the Responsibility to Protect*, Cambridge: Cambridge University Press, 223-248.

Birleşmiş Milletler (Aralık 2003). Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations. Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtı Uygulamaları Departmanı. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/peacekeeping-handbook_un_dec2003_0.pdf. Son erişim tarihi, 12.03.2023.

Birleşmiş Milletler (26.06. 1967). UNEF I Withdrawal (16 May – 17 June 1967) – SecGen Report, Addenda, Corrigendum, Report of the Secretary-General on the Withdrawal of the United Nations Emergency Force. Documents A/6730. <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-182090/>. Son erişim tarihi, 01.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (2008). United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines. BM Barışı Koruma Harekâtı Uygulamaları Departmanı. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf. Son erişim tarihi, 01.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.-a). “Role of the General Assembly”. <https://peacekeeping.un.org/en/role-of-general-assembly>. Son erişim tarihi, 14.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.-b). “Middle East-UNEF I: Facts and Figures”. <https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unef1facts.html>. Son erişim tarihi, 02.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.-c). “Principles of Peacekeeping”. <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>. Son erişim tarihi, 12.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.-d). “Preventing Conflicts”. <https://peacekeeping.un.org/en/preventing-conflicts>. Son erişim tarihi, 12.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.-e). “Terminology”. <https://peacekeeping.un.org/en/terminology>. Son erişim tarihi, 12.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma (t.y.-f). “A4P+ Priorities for 2021-2023”. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/a4p_background_paper.pdf. Son erişim tarihi, 12.03.2023.

Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Eylemi (t.y.). “Eight areas of Improvement”. <https://www.un.org/en/A4P/>. Son erişim tarihi, 12.09.2024.

Birleşmiş Milletler Dijital Kütüphane (1960). Introduction to the annual report of the Secretary-General on the work of the Organization, 16 June 1959 -- 15 June 1960, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Resmi Tutanakları, 15. Oturum, IA (A/4390/Add.I). New York, Birleşmiş Milletler <https://digitallibrary.un.org/record/714842?ln=en>. Son erişim tarihi, 04.01.2023.

1129 Aktan Ö (2024). Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Bağlamında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma: Kavramsal Bir Billurlaştırma?. *Mülkiye Dergisi*, 48(4), 1100-1133.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (21.08.2000). Identical letters dated 21 August 2000 from the Secretary-General to the President of the General Assembly and the President of the Security Council. Report of the Panel on United Nations Peace Operations, A/55/305-S/2000/809. <https://peacekeeping.un.org/en/brahimi-report-0>. Son erişim tarihi, 21.03.2023.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (24.10.2005). 2005 World Summit Outcome, A/60/L.1 Resolution adopted by the General Assembly on 16 September 2005 [without reference to a Main Committee (A/60/L.1)], 60/1. 2005, Dünya Zirvesi Sonuç Bildirgesi, 16. Oturum, A/RES/60/1/2005.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (12.01.2009). Implementing the Responsibility to Protect. Report of the Secretary-General, A/63/677.

Boutros-Ghali, B (31.01.1992). An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. New York, Birleşmiş Milletler, <https://digitallibrary.un.org/record/145749>. Son erişim tarihi, 13/04/2023.

Bratt D (1996). Assessing the Success of UN Peacekeeping Operations. *International Peacekeeping*, 3(4), 64-81.

Burton J (1986). The Theory of Conflict Resolution. *Current Research on Peace and Violence*, 9(3), 125-130.

Burton J (1991). Conflict Resolution as a Political Philosophy. *Interdisciplinary Peace Research*, 3(1), 62-72.

Burton J W (1990). *Conflict: Practices in Management, Settlement, and Resolution*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan.

Butler M J (2009). *International Conflict Management: An Introduction*. Londra, New York, Routledge.

Clayton G ve Dorussen H (2022). The Effectiveness of Mediation and Peacekeeping for Ending Conflict. *Journal of Peace Research*, 59 (2), 150-165.

Curran D (2017). *More than Fighting for Peace? Conflict Resolution, UN Peacekeeping, and the Role of Training Military Personnel*, Cham, New York, Heidelberg, Dordrecht, London: Springer International Publishing.

Denk E (2019). *Uluslararası Örgütler Hukuku: Birleşmiş Milletler Sistemi*. Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Diehl P F (1993). *International Peacekeeping*. Baltimore: Md., Johns Hopkins University.

Diehl P F vd. (1998). International Peacekeeping and Conflict Resolution: A Taxonomic Analysis with Implications, *The Journal of Conflict Resolution*, 42(1), 33-55.

Aktan Ö (2024). Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Bağlamında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma: Kavramsal Bir Billurlaştırma?. *Mülkiye Dergisi*, 48(4), 1100-1133. 1130

Druckman D vd. (1999). Conflict Resolution Roles in International Peacekeeping Missions. İçinde: H-W Jeong (der), *The New Agenda for Peace Research*, Aldershot, England: Ashgate, 105-134.

Fabian L L (1971). *Soldiers without Enemies: Preparing the United Nations for Peacekeeping*, Washington: Brookings Institution.

Fetherston A B (1994a). *Towards a Theory of United Nations Peacekeeping*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London: Palgrave Macmillan Press.

Fetherston A B (1994b). Putting the Peace Back into Peacekeeping: Theory Must Inform Practice. *International Peacekeeping*, 1 (1), 3-29.

Fetherston A B vd. (1994). UNPROFOR: Some Observations from a Conflict Resolution Perspective. *International Peacekeeping*, 1(2), 179-203.

Franke V ve Guttieri K (2020). United Nations peacekeeping in international conflict management. İçinde: C Butcher ve M C Hallward (der), *Understanding International Conflict Management*, Londra, New York: Routledge, 68-81.

Galtung J (1964). An Editorial. *Journal of Peace Research*, 1 (1), 1-4.

Galtung J (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6 (3), 167-191.

Galtung J (1972). Conflict Theory and the Palestine Problem. *Journal of Palestine Studies*, 2 (1), 34-63.

Galtung J (1976). Three Realistic Approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking, Peacebuilding. *Impact of Science on Society*, 26 (1/2), 103-115. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000017295>. Son erişim tarihi, 12/03/2023.

Galtung J (1985). Twenty-Five Years of Peace Research: Ten Challenges and Some Responses. *Journal of Peace Research*, 22 (2), 141-158.

Galtung J (2007). Introduction: Peace by Peaceful Conflict Transformation – The TRANSCEND Approach. İçinde: C Webel ve J Galtung (Der.), *Handbook of Peace and Conflict Studies*, London & New York: Routledge, 14-32.

Goulding M (1993). The Evolution of United Nations Peacekeeping. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 69(3), 451-464.

Gray C (2008). The Charter Limitations on the Use of Force: Theory and Practice. İçinde: V Lowe, A Roberts, J Welsh ve D Zaum (der), *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*, New York: Oxford University Press, 86-98.

Greig J M ve Diehl P F (2005). The Peacekeeping-Peacemaking Dilemma. *International Studies Quarterly*, 49(4), 621–645.

Guterres A (28.03.2018). Secretary-General's remarks to Security Council High-Level Debate on Collective Action to Improve UN Peacekeeping Operations. Birleşmiş Milletler, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2018-03-28/secretary-generals-remarks-security-council-high-level-debate-collective-action-improve-un-peacekeeping-operations>. Son erişim tarihi, 12.09.2024.

Hansen W vd. (2004). Hawks and Doves: Peacekeeping and Conflict Resolution. İçinde: A Austin, M Fischer ve N Ropers (der), *Transforming Ethnopolitical Conflict*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Springer Fachmedien Wiesbaden, 295-319.

Harrell M C ve Howe R (1995). Military Issues in Multinational Operations. İçinde: D C F Daniel ve B C Hayes (der), *Beyond Traditional Peacekeeping*, New York: Palgrave Macmillan, 189-204.

Huldt B (1995). Working Multilaterally: The Old Peacekeepers' Viewpoint. İçinde: D C F Daniel ve B C Hayes (der), *Beyond Traditional Peacekeeping*, New York: Palgrave Macmillan, 101-119.

Ingebritsen C (2002). Norm Entrepreneurs: Scandinavia's Role in World Politics. *Cooperation and Conflict*, 37 (1), 11-23.

Jakobsen P V (2006a). *Nordic Approaches to Peace Operations: A New Model in the Making?*. London & New York: Routledge.

Jakobsen P V (2006b). The Nordic Peacekeeping Model: Rise, Fall, Resurgence?. *International Peacekeeping*, 13(3), 381-395.

Johansen R C (1994). Review of U. N. Peacekeeping: How Should we Measure Success?, by Paul F. Diehl, *Mershon International Studies Review*, 38 (2), 307-310.

Last D M (1995). Peacekeeping Doctrine and Conflict Resolution Techniques. *Armed Forces & Society*, 22(2), 187-210.

Lowe V vd. (2008). Introduction. İçinde: V Lowe, A Roberts, J Welsh ve D Zaum (der), *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*, New York: Oxford University Press, 1-58.

Mishra V (2024). Mystery still surrounds death of revered UN chief Hammarskjöld, 63 years after tragic plane crash. *Birleşmiş Milletler Haberleri*, 18 Ekim, <https://news.un.org/en/story/2024/10/1155876>. Son erişim tarihi, 12/06/2023.

Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu (Aralık 2001). The Responsibility to Protect, Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. ICISS, Global Centre for the Responsibility to Protect. <https://www.globalr2p.org/resources/the-responsibility-to-protect-report-of-the-international-commission-on-intervention-and-state-sovereignty-2001/>. Son erişim tarihi, 12.06.2023.

Özev M H (2019). The UN as a Legitimate and Legitimizing Agent and its Conflict Resolution Role. İçinde: M H Özev ve A Erdoğan (der), *The United Nations and its Conflict Resolution Role*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 9-25.

Paris R (2023). The Past, Present, and Uncertain Future of Collective Conflict Management: Peacekeeping and Beyond. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 17 (3), 235-257.

Pearson L B (11.12.1957). "Lester Bowles Pearson: Nobel Lecture". The Nobel Prize. Oslo Üniversitesi Oditoryumu. <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1957/pearson/lecture/>. Son erişim tarihi, 12/03/2023.

Ramsbotham O ve Woodhouse T (1996). *Peacekeeping: Terra Incognita - Here Be Dragons - Peacekeeping and Conflict Resolution in Contemporary Conflict: Some Relationships Considered*. Ulster: University of Ulster, INCORE/United Nations University.

Ramsbotham O ve Woodhouse T (2000). Introduction. İçinde: T Woodhouse ve O Ramsbotham (der), *Peacekeeping and Conflict Resolution*. London, Portland, OR, Frank Cass Publishers, 1-7.

Ramsbotham O vd. (2006). *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*, İkinci Baskı, Cambridge, Malden: Polity Press.

Richmond O P (2023). *Peace: A Very Short Introduction*, İkinci Baskı, Oxford: Oxford University Press.

Roberts A (1994). The Crisis in UN Peacekeeping. *Survival: Global Politics and Strategy*, 36(3), 93-120.

Ryan S (2000). United Nations Peacekeeping: A Matter of Principles?. *International Peacekeeping*, 7(1), 27-47.

Savaş Cazala M (2018). Koruma Sorumluluğu'nun Normatif Statüsü. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 13 (50), 65-89.

Volkan V (1999). *Kanbağı: Etnik Gururdan Etnik Teröre*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Woodhouse T ve Ramsbotham O (1998). Peacekeeping and Humanitarian Intervention in post-Cold War Conflict. İçinde: T Woodhouse, R Bruce ve M Dando (der), *Peacekeeping and Peacemaking: Towards Effective Intervention in Post-Cold War Conflicts*. London: Palgrave Macmillan, 39-73.

Woodhouse T ve Ramsbotham O (2000). *Peacekeeping and Conflict Resolution*. London: Routledge.

Young O R (1967). *The Intermediaries: Third Parties in International Crises*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

1133 Aktan Ö (2024). Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Bağlamında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma: Kavramsal Bir Billurlaştırma?. *Mülkiye Dergisi*, 48(4), 1100-1133.